

آباء الرسول

تأليف

البريد الاحمد عبد الله حليم مسلم دوست

المكاتب التعاونية للدعوة والإرشاد بالبدية والصناعة الجديدة
تحت إشراف وزارة الشؤون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد
ص.ب: ٢٤٩٣٢ الرياض ١١٤٥٦ - البديعة: تلفون ٤٣٣٠٨٨٨ (أربعة خطوط)
الصناعة: تلفون ٤٣٠٣٥٧٢ - فاكس ٤٣٠١١٢٢ المملكة العربية السعودية

Ketabton.com

آباء الرسول

تأليف

البرعبدالاحد عبدالرحيم مسلم دوست

(ح) المكتب التعاوني للدعوة والإرشاد بحائل ، ١٤١٨ هـ

فهرسة مكتبة الملك فهد الوطنية أثناء النشر

زينو ، محمد بن جميل

إتباع الرسول .. حائل .

١١٢ ص ؛ ١٢ × ١٧ سم

ردمك : ٦ - ٢ - ٩١٨٧ - ٩٩٦٠

(النص بلغة البشتو)

أ - العنوان

١ - السيرة النبوية

١٨ / ١٨٦٧

ديوي ٢٣٩

رقم الايداع ١٨ / ١٨٦٧

ردمك : ٦ - ٢ - ٩١٨٧ - ٩٩٦٠

مكتبة

دكتاب نوم : اتباع الرسول

ليكونكي : ابو عبد الله عبد الرحيم مسلم دوست

حيدر ونگي : ادارة احياء الدعوة الاسلامية

تيراژ : ٥٠٠٠

نيتمه : مضر ١٤٠٩ هـ - ق. ويزي ١٣٦٧

دوهم چاپ : ذوالحجہ ١٤٠٩ هـ

تيراژ : ٥٠٠٠

فہرست

موضوع

گنبد

- ۱- سرزیدہ ۱
- ۲- اتباع الرسول قرآنی حکم دی ۴
- ۳- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتباع واللہ اتباع وہ ۹
- ۴- د قیامت پہ و خ بہ خلک در رسولان و اتباع ارا مان کوی ۱۸
- ۵- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خلافت و عذاب او جہنم ۲۰
نہ دننو تو سبب دی
- ۶- ہنغہ شوک چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم و اتباع شخہ خلک ۲۴
منع کوی ہنغہ منافق دی
- ۷- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دستو مخالف مؤمن نہ شی ۲۵
کیدای -
- ۸- کوم عمل کی چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اتباع نہ دی ہنغہ ۲۷
باطل دی -
- ۹- اتباع الرسول اور رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ ۳۲
- ۱۰- در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم شخہ و دوستہ و ہیچا اتباع ۴۰
پہ مسلمانان و لازمہ نہ وہ
- ۱۱- و تقلید رو ۴۳
- ۱۲- و تقلید لغوی معنی ۴۵

گہندہ	موضوع
۱۳۔	و تقلید اصطلاحی معنی
۴۵	
۱۴۔	تقلید کلمہ شروع شروع
۵۲	
۱۵۔	و تقلید رد و دسلف صالحین و خلور و امانا نو او نور و
۶۶	
	وامت و علما و اذوالو پہ تا بید
۱۶۔	و اختلاف پہ وخت کی دحل لارہ
۹۷	
۱۷۔	واللہ تعالیٰ او دہ بخہ در رسول صلی اللہ علیہ وسلم د حکم پہ
۱۰۲	
	مقابل کی درائی مثل گمراہی دہ۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادي له و أشهد ان لا اله الا الله و حده لا شريك له و أشهد ان محمدا عبده و رسوله.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا».

اما بعد:

فان أصدق الحديث كتاب الله و خير الهدى هدى محمد صلى الله عليه وسلم و شر الا مورا محدثاتها و كل محدثة بدعة و كل

بدعة ضلالة وکل ضلالة فی النار.

الله سبحانه و تعالی چه کله آدم علیه السلام له جنت خخه

را بنکته کاوه نو ورته یی وویل:

« قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ

هُدًى فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ » سورة البقرة - ۳۸-

« مونږ وویل کوز شی جنت خخه ټول نوزکه تاسو ته نرمالوړی

خه هدايت راغی نو هغه چا چه نرماد هدايت تابعداری وکړي نه به

په هډوی ویرک وی او نه به غمجن کېږي »

په دی ایت کښې الله آدم علیه السلام او ټولو بنی آدموته

دا خبر ورکړې دی چه زه به هدايت رالېږم او د دی هدايت تابعدار

ته یی بشارت او زېږی ورکړې دی. د هدايت په هکله د دی ایت

په تفسیر کښې حافظ ابن کثیر په خپل تفسیر مجازي لیکي:

« قال ابو العالیة الهدى الأنبياء والرسل والبیئات والبیان، و

قال مقاتل بن حیان: الهدى محمد صلی الله علیه و سلم وقال الحسن

الهدى القرآن » تفسیر ابن کثیر ص ۸۳

« ابو العالیة ویلی دی چې له هدايت خخه مراد انبیاء، رسولان

او د هغوی معجزی، دلائل او بیان دی. او مقاتل بن حیان ویلی

دی چې هدايت عبارت دی د محمد صلی الله علیه و سلم خخه

او حسن بصری ویلی دی چې هدايت قرآن دی. »

نودری واره قوله صحیح دی ځکه چې ټولو امتونو لپاره
هدایت انبیاء او د الله فرمانونه دی او اخری امت لپاره اخری پیغمبر
خاتم الانبیاء محمد صلی الله علیه وسلم او په هغه باندې
د الله له لورې رالېږل شوی کتاب قرآن کریم دی.

نو په هرامت باندې دخپل رسول او نبی اطاعت فرض و او
هر امت ته چې که الله تعالی کوم پیغمبر رالېږلی دی هغوی
ته یې ددی حکم کړی دی چې زما د رالېږل شوی رسول اطاعت
او تابعداری وکړې لکه چې الله تعالی فرمائی:
«وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ» (الایه سوره
النساء - ۶۴).

«او مونږ هېڅ یو رسول نه دی لېږلی مګر ددی لپاره
چې دهغه تابعداری وشي د الله په حکم».

نو هر امت ته چې کوم پیغمبر لېږل شوی و هغوی
دهغه رسول او نبی په تابعداری او اطاعت مأمور و.
او مونږ ته الله اخري پیغمبر حضرت محمد صلی
الله علیه وسلم د رسول په حیث رالېږلی دی لکه
چې فرمائی:

«وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ الْاِیْه»
سوره آل عمران ۱۴۴. محمد ندی مګر رسول دی له ده نه

مخکنبی هم رسولان تیر شوییدی» او محمد صلی الله علیه وسلم
الله تعالیٰ د کوم خاص قوم لپاره نه بلکې تر قیامتہ پورې ټولو
خلقو لپاره را لېږلی دی .
الله تعالیٰ فرمائی:

«وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرِ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ» سورة سباء ۲۸ .

«مونږ نه یې لېږلی مګر ټولو خلکو لپاره زیږی وړکوونکی
او ویرې وونکی لکن زیات خلک نه پوهېږي» (سورة سبا ۲۸) نو
مونږ همدغه اخری رسول په اطاعت مأمور یو او دده په منلو
کښې د الله رضا، کامیابی او جنت ته داخلیدل او دده په منلو
کښې د الله غوسه، ناکامی او جهنم دی .

اتباع الرسول قرآنی حکم دی

در رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع په هکله په قرآن کریم
کښې زیات نصوص راغلي دي او الله تعالیٰ مونږ ته دا حکم
کوی چې مونږ د الله او دهغه د رسول صلی الله علیه وسلم اطاعت
وکړو .

«وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ» سورة الانفال (۱۱)
«او د الله او دهغه د رسول اطاعت وکړئ که مؤمنان یاست»

او الله تعالى فرمائی:

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ «سورة التغابن: ۱۳»

«او د الله اطاعت وکړئ او د هغه د رسول اطاعت وکړئ او
که تاسو مخ واپاوه نو زموږ پر رسول ښکاره رسول دی»

او الله تعالى فرمائی:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنَّهُ وَاتَّبَعُوا مَن سَمِعُوا»
سورة الانفال (۲۰)

«ای مؤمنانو د الله او د هغه د رسول ومني او د رسول شته
مه او پرې حال دا چې تاسو او پرې»
او الله تعالى فرمائی:

وَاطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ «سورة ال عمران (۱۳۳)»

او د الله اطاعت وکړئ او د رسول الله اطاعت وکړئ دی پوره چې په
ما سوره شپاړه و الله تعالى فرمائی:

«وَاطِيعُوا اللَّهَ وَاطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا
إِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ» «سورة المائدة (۹۳)»

او د الله اطاعت وکړئ او — د رسول اطاعت وکړئ او

وویرئ یې «- که تاسو وگرځیدئ نو پوه شئ چې زموږ پر رسول
ښکاره رسول دی» -

او الله تعالى فرمائی:۔

«وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْتِرُونَ بِالْعَدْلِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ مَزِيدٌ حَكِيمٌ» - سورة التوبة (٧١)۔

«او مؤمنان سہی او مؤمنان فی بنہی حینی د حینودوستا دی امر کوی پہ نیکی او منعه کوی له بدی خخه او لموخ کوی او زکات دہر کوی او د الله او د هغه د رسول اطاعت کوی نہ ده چې الله پہ دغه کسانو رحمت وکړی۔ بی شکہ الله غلب او د حکمت والا دی»۔

او الله تعالى فرمائی:

«وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا» - سورة النساء (٦٩)۔

«او چا چې د الله او د رسول اطاعت وکړ نو دوی به هغو کسانو سره وي چې الله په هغوی انعام کړیدی د انبیاء ریسبتونو، شهداو اوصالحینو سره او دوی د هرسنه ماښکري دي»۔

او الله تعالى فرمائی:

«وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» سورة الحشر (١)

• او هغه څه چې تاسې ته رسول وركړى وي نو ويئ نيسئ او دڅه شئ
څخه چې لمنعه كړي يا ست ورڅخه منعه شئ •

رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته قرآن او حديث
پرى ايښي دي او د قرآن او حديثو د خلاف څخه مونږ منعه كړي يو.
زمونږ د ټولو اعمالو، افعالو او اقوالو لپاره ښه نمونه رسول الله
صلى الله عليه وسلم دى په هرڅه كېنى بايد د هغه پيروي وكړو او د خلاف
څخه ډډه واخلو. الله تعالى فرمايي :

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ
وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ۝ (الاحزاب (۴۱))

• بى شكه تاسو لپاره د الله په رسول كېنى ښه نمونه تاعبداري ده
د هغه چا لپاره چې د الله او د قيامت دوړځي اميد لري او الله ډېر
ياد كړي •

نور مونږ كاميابي پدې كېنى ده چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم
تاعبداري وكړو او د بل هېچا په تاعبدارى كېنى كاميابي نشته.
الله تعالى فرمايي :

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ
اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ. سورة ال عمران ۳۱-۳۲.

ورته ووايه اى محمده! كه تاسو الله سره محبت لري نو

نرما تابعداری و کبری الله به تاسوسه محبت و کبری اوستاسو
 گناهونه به و بختی او الله بختی او مه پان گاهرتیه وایه چي د الله
 اطاعت و کړئ او دهغه در رسول اطاعت و کړئ که دوی په شا
 وگرځېدل نو بې شکله الله کافران نه خوښوي .

نو معلومه شوه چي څوک وایي : زه د الله تعالی بنده یم او دهغه
 سره محبت لرم نو هغه به د الله تعالی درالېږل شوی رسول محمد
 صلی الله علیه وسلم اطاعت منل کوی او که چا د الله تعالی در رسول
 ونه منل هغه کافر شو نو ځکه الله تعالی وویل چي « الله کافرانو
 سره محبت نه کوی » او د الله تعالی او دهغه در رسول صلی الله علیه
 وسلم اطاعت او تابعداری کښي د فلاح او اطمینان شتون دی .
 الله تعالی فرمائي :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ
 سورة الانفال (۲۴۰) .

«ای مؤمنانو د الله او دهغه در رسول دعوت قبول کړئ کله
 چي تاسو هغه ته رابلئ چي تاسو ژوندی کوي » .

درسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع دالله

اتباع ده

درسول الله صلى الله عليه وسلم په اطاعت او تابعداري
کښې دالله اطاعت دى نوڅکه مونږ درسول الله په اطاعت مامور يو.
الله تعالى فرمائي:

«مَنْ يَطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ» سورة النساء (۸۰) .

او چا چې درسول اطاعت وکړ نو بيشکه هغه دالله اطاعت وکړه .
او درسول اطاعت څکه دالله اطاعت دى چې هغه يوه خبره هم له
ځانه نه کوي بلکې خپله هم د وحى تابعداري او خلکو ته هم
دالله وحى رسوي .

الله تعالى فرمائي:

«وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ» سورة النجم ۳۰-۳۴ .

اوسول د ځانه خبرې نه کوي ندی دا قرآن مگر وحى ده
چې ورته کېږي .

او الله تعالى فرمائي:

«قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ وَلَا أَتَقْوَنَ
لَكُمْ لِئِنْ مَلَكَ إِنَّ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ

وَالْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ. سورة الانعام - ۵۰.

ای محمد! ورته ووايه چي زه تاسوته دانه وایم چي ماسره
د الله خزانی دی اونه زه په غیبو پوهېږم او زه تاسوته دانه
وایم چي زه فرېسته یم زه تابعداري نه کوم مگر د هغه شي
چي ماته يې وحی کېږي. ورته ووايه چي آيا برابر دی سړوند
اولیدونکی..

او الله تعالى فرمايې:

وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْنَاهَا قُلُوبَنَا لَوْ كُنَّا مُؤْمِنِينَ
إِلَّا مِنْ رَبِّ هَذَا بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ
يَتُوبُونَ. سورة الاعراف - ۳۳.

او کله چي رانه وړي دوی ته یو ایت نو وایي چي ولی
يې ته پخپله نه غوره کوی ورته ووايه چي زه یواځي د
هغه تابعداري کوم چي ماته يې زما د رب له لوري وحی
کېږي. دا قرآن ستاسو د رب له لوري دلائل دی او
هدایت او رحمت دی هغه قوم لپاره چي ایمان راوړي.
د رسول الله صلی الله علیه وسلم د اتباع په هکله زیات
احادیث هم راغلي دي چي د مثال په توګه به زه یو څو
لوستونکو ته وړاندې کړم. عن ابن هريرة قال قال رسول
الله صلی الله علیه وسلم:

”ما امرتکم به فخذوه وما نهیتکم عنه فانتهوا“
رواه ابن ماجه .

د ابو هريره رضی اللہ عنہ نہ روایت دی هغه وائی چي رسول
اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمایلی دی ،
خه شی باندی چي ما تا سوتہ امر کری وی هغه واخلی
او د خه شی خخه می چي منعہ کری یا ست دهقی خخه
منعہ شی .

بل روایت کنبی راخي ؛

عن انس عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : ثلاث من كن
فيه وجد حلاوة الإيمان من كان الله ورسوله أحب إليه مما سواهما
ومن أحب عبداً لا يحببه إلا الله ومن يكره أن يعود في الكفر بعد أن انقذه
الله كما يكره أن يلقى في النار .

انس رضی اللہ عنہ نہ روایت دی چي نبی کریم صلی اللہ علیہ وسلم
فرمایلی دی : ” درې خویونه دي چي چا کنبی و نو د ایمان خو بز والی
به پری و موی چاته چي اللہ او دهغه رسول د بل هر چانه نزیات
محبوب وي ، او شوک چي د چاسره محبت کوي یواخي د اللہ لپاره وي
او چا چي د ابده وگنله چي کفر ته بهر ته وگرخي وروسته له دي چي
اللہ ورځنه خلاص کړې دی لکه څنگه چي د ابده کفی چي اور کته
ولوېني “

اور رسول الله فرمائی

”والذی نفسی بیدہ لایؤمن احدکم حتی یکون هواہ تبعاً
لما جئت به“ .

الاربعمین النوویہ

قسم دی ہے ہفہ ذات چہ زما نفس د ہفہ پہ لاس کبھی دی
ستاسو خٹہ یوکس تر ہفہ پوری مؤمن کپدای نشی تر شو
پوری چہ د ہفہ خواہش د ہفہ دین تابع نشی چہ زہ پری راغلی ہم؟
اودا ہلہ معلوم ہہی چہ یو حدیث دچا درائی خلاف راشی نو
کہ ہفہ خپلہ رایہ پرہنبدہ او حدیث فی واخیست مؤمن دی
او کہ حدیث فی پرہنبدہ اود خپل خواہش فی ومثل نو ہفہ
ہپشکلہ مؤمن کپدای نشی
ہمدارنگہ حدیث کبھی راخی ،

”عن انس قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يؤمن
احدکم حتی اکون احب الیہ من والدہ وولدہ والناس اجمعین“
متفق علیہ

انس رضی اللہ عنہ نہ روایت دی ہفہ وائی چہ رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم فرمایلی دی : ستاسو یوکس تر ہفہ مؤمن کپدای نشی
تر شو چہ زہ ور تہ دیلار ، خوی او تلو خلکو خٹہ زیات محبوب نشم .
نو ہفہ شوک چہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د محبت دعوہ
کوی او بیا خپلہ خبرہ یا دخپل مشر ، امام ، پلار او یا بلچا
خبرہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم د حدیث پہ مقابل کبھی منی ہفہ

هېڅکله مؤمن کېدای نشي .

بل حدیث کښی راځي

«عن المقداد بن معد يكرب رضي الله عنه قال : قال

رسول الله صلى الله عليه وسلم : الاهل عسى رجل يبلغه
الحديث عني وهو متكى على اريكته فيقول بيننا وبينكم
كتاب الله فما وجدنا فيه حلالاً استحللناه وما وجدنا
فيه حراماً حرّمناه ، وإن ما حرم رسول الله كما حرم الله»
رواه الترمذی وابوداود واللفظ للترمذی

د مقداد بن معد يكرب رضي الله عنه څخه روايت دی هغه وايي
چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : خبردار ! نه دي ده
چې يوه سړي ته به زما حديث ورسېږي او هغه به ټخپل ځای
تکيه کړي وي او وايي به چې زموږ اوستاسې تر مينځ د الله
کتاب دی نو پدې کښی مو چې څه حلال و ميندل هغه به حلال
گڼو او پدې کښی مو چې څه حرام و ميندل هغه به حرام گڼو ، - او
بې شکه هغه څه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم حرام کړيدي هغه
د هغې پر شان دي چې الله حرام کړيدي .

او دا ځکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د ځان نه څه شی حرام
يا حلال نه گڼي بلکې د وحی تابعداري کوي ، او دا حدیث

پر پرويزيانو باندې ډېر ښه رد دی چې هغوې وايي : يواځې قرآن

بس دی او احادیثو ته ضرورت نشته ، او ځینې احناف هم د
 پرویزیانو څخه څرګندې حکمې دي ځکه چې دوی هم په دېرو ځایونو کښې
 احادیث نه مني او پر لیری تاویلونو قرآن او احادیث سره معارض
 واقع کوي ، اود اهم وایي چې کتاب الله باندې زیادت په خبر واحد
 ندی جائز حال دا چې دا خبره بالکل صحیح نده بلکې دېرو ځایونو
 کښې احنافو هم په خبر واحد باندې په کتاب الله زیادت جائز
 کړې دی .

همدارنگه بل روایت کښې راځي

عن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله
 عليه وسلم قال : إن مثلي ومثل ما بعثنى الله به كمثل رجل
 أتى قومه فقال : يا بني رأيت الجيوش بعثتني وأنا النذير العريان
 فالنجاء النجاء ، فأطاعه طائفة من قومه فأدبوا فأنطلقوا
 على مهلهم فنجوا ، وكذبت طائفة منهم فأصبحوا مكانهم
 فصباحهم الجيش فأهلكهم واجتأهم فذلك مثل من اطاعني
 واتبع ما جئت به ومثل من عصاني وكذب ما جئت به من الحق .
 متفق عليه

د ابو موسى اشعري رضي الله عنه روایت دی هغه وایي چې رسول الله
 صلى الله عليه وسلم فرمایلي دي : زما مثال او د هغه دین او احکامو
 مثال چې الله زه پرې رالېږلی یم د هغه سړي په شان دي چې خپل

قوم ته راشي او ورته وایي چې ما په خپلو ستړکو د دښمن
لښکر لیدلی دی او زه برېښم ویره ونکړم نو ځانونه خلاص
کړي، ځانونه خلاص کړي. نو یوه ډله دده د قوم څخه دده
خبره ومنی او د شپې لارې شې نو نجات بیاموی او یوه ډله
ورته وایي چې ته دروغ وایي او خپل ځای کښې سهار کړي
نو سهار کښې ورباندې لښکر راشي او هلاک او بربادیې
کړي. نو دا دهغه چا مثال دی چې نرمایي ومنل او دهغه دین
تابعداري یې وکړه چې زه پرې راغلی یم او دهغه چا مثال
دی چې نرمایي ونه منل او زه چې په کوم حق راغلي یم هغه
یې دروغ وگڼل.

دا حدیث ددی بڼکاره دلیل دی چې چا د رسول الله صلی
الله علیه وسلم اطاعت او اتباع وکړه نو هغه نجات ومونده
او چا چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم ونه منل هغه هلاک
اود عذاب مستحق شو.

عن ابی هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله
عليه وسلم

«من أطاعني فقد أطاع الله ومن عصاني فقد عصى الله»

رواه ابن ماجه .

د ابو هريرة څخه روايت دی هغه وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم

فسرمايلي دي :

”چاچي نما ومنل نوهغه د الله ومنل اوچاچي نما ونه

منل هغه د الله ونه منل“

هدا رنگه بل حديث کښي راځي :

عن ابی هريرة رضي الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه

وسلم قال: كل امتي يدخلون الجنة الا من أبى قالوا ومن

يأبى قال من أطاعني دخل الجنة ومن عصاني فقد أبى“

رواه البخاري.

د ابو هريره رضي الله عنه نه روايت دي چې رسول الله

صلى الله عليه وسلم وويل :

نما تولى امت به جنت نه داخلېږي مگر هغه څوك نه داخليږي

چې انكار يې وكړ. صحابه ئې وويل : څوك انكار كوي ؟ رسول الله

صلى الله عليه وسلم وويل : چاچي نما ومنل جنت ته داخل

شو او چاچي نما ونه منل هغه انكار وكړ .

د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اتباع په هكله زيات

احاديث او اثار راغلي دي او دا ځكه چې د رسول الله صلى

الله عليه وسلم په اتباع كښي كاميابي ده او رسول الله صلى الله

عليه وسلم مونږ ته ډير ښكاره او واضع دين پرې ايښې دي

لكه چې فرمايي :

«لقد تركتكم على مثل البيضاء ليلها ونهارها ساء»

رواه ابن ماجه من حديث ابي اللہ راء.

بي شڪه ما تاسوپه سپينه لار پري ايښي ياست چي شپه

او ورځ يې برابره ده.

نو د اسلام دين ډير واضح او روښانه دي او يوه مسله هم

پکښې مبهمه او نامعلومه نه ده يواځې په هغه چا تيار او ابهام

ماځي چي هغه د قرآن او سنت نبوي څخه ناخبره وي او ځان پري

نه پوهوي.

د قیامت په ورځ به خلک د رسولانو د اتباع

آرمان کوی

الله تعالی فرمایي :

«وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ نَحْبُ دَعْوَتِكَ وَتَتَّبِعِ الرَّسُولَ
أَوَّلَ كُمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِّنْ قَبْلِ مَا لَكُم مِّنْ زَوَالٍ»

سورة ابراهيم ۴۴-

او وويله كه خلك د هغه ورځي څخه چې له به شي دوي
تر عذاب او ظالمان به وايي چې اى زموږ سر به موږ نږدې نيسي
ته وروسته كړه موږ به ستا دعوت قبول كړو او د رسولانو
تابعداري به وكړو. ايا تاسو مخكې له دې قسم نه وگرځي
چې تاسو ته هېڅ نړوال نشته..

نو د قیامت په ورځ به وايي چې اى سر به موږ دتيا ته ولېږه چې
ستا د رسولانو اتباع وکړو حال دا چې بيا دتيا تر راتلل نشته نو بيا

به ارمان کوی چي کاش مونږ در رسول الله صلى الله عليه وسلم
تابعداري کړې وای او د نورو خلکو تابعداري موند وای کړې.

الله تعالی فرمائي:

«وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ لِيَلَيْتَنِي اتَّخَذْتُ
مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا يَا وَيْلَتَى لِيَلَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا
خَلِيلًا لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ
الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا» سورة الفرقان ۲۷-۳۱-۳۲.

په هغه ورځ چي ظالم به په خپلو لاسونو غاښونه ولگوي ويه
وايي چي کاش ما در رسول الله لار نيولي وای هاي افسوس کاش
چي ما فلاني په دوستي نه وای نيولای بيشکه نه ويې د پند
(قرآن وسنت) مخه يې لاري کړم وروسته له هغې چي ماته راغې
او دی شيطان انسان لپاره تنها يې مرستی پرېښوونکي».

نور د قيامت په ورځ به د الله او د هغه در رسول نه منونکي د
دی ارمان کوي چي کاش مونږ در رسول الله تابعداري کړې وای
کاش چي د فلاني مشر، پير، حاکم او ..... می نه وای منلې
هغه خونړه د الله د سمي لارې او در رسول الله صلى الله عليه
وسلم د اتباع خښه بل خوا ته اړولای وم.

درسول الله صلى الله عليه وسلم خلاف د

عذاب او جهنم ته دننوتو سبب دی .

الله تعالى فرمائي:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ
يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ
وَسَاءَتْ مُصِيرًا «سورة النساء - ۱۱۵»

او هغه چې خلاف وکړ درسول وروسته له هغې چې دی
ته هدايت ښکاره شو او تابعداري يې وکړه غير د مؤمنانو د لارې
نو وبه يې گرځول هغه لور ته چې وگرځيده او جهنم ته به يې
داخل کړو او ډير بد ځای دی د ورگرځيدو».

او الله تعالى فرمايې:

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقَّوْا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ «سورة الانفال - ۱۳»

دا په سبب دی چې هغوی خلاف کړی و د الله او د هغه

در سول او دهغه چا چي خلاف وکړ د الله او دهغه در سول
نوبې شکه الله سخت عذاب والا دی.

او الله تعالى فرمائي :
تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَطْعِ اللَّهَ رَأْسُوهُ يُدْخِلْهُ جَنَّهٖ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ
الْعَظِيمُ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَأْسُوهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَ
يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ -

سورة النساء - ۱۳۳ - ۱۳۴ -

دا د الله حدود دی او چا چي اطاعت وکړ د الله او دهغه
در سول. نو داسي جنتونو ته بهرې داخل کړي چي لاندې
ترې ويا لى بهرې په دى کښې به هميشه وي او دالويه
کاميابي ده او دهغه چا چي د الله او دهغه در سول نافرمانی
وکړ او دهغه حدودو څخه يې تجاوز وکړ نو اور ته بهرې
داخل کړي هميشه به پکښې وي او داسي عذاب دی،
الله تعالى فرمائي :

« فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهٖ أَنْ يُصِيبَهُمْ
فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ » سورة النور - ۶۳ -

نور و مرو دى و ويرې بهرې هغه کسان چي در سول د طريقې
نه خلاف کوي چي ده ته به فتنه ورسېږي او يا به ورته درد

نالک عذاب ورسینډي.

تفسير ابن کثير د دی ایت په تفسیر کښې داسې لیکي ؛
 (فليحذر الذين يخالفون عن امره) ای عن امر رسول الله
 صلى الله عليه وسلم وهو سبيله و منهاجه و طریقتہ
 فتوزن الأقوال والأعمال بأقواله وأعماله فما وافق ذلك قبل
 وما خالفه فهو مردود علی قائله و فاعله كائناً من كان كما ثبت
 في الصحيحين وغيرهما عن رسول الله صلى الله عليه وسلم أنه
 قال : " من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد " ای فليحذر
 وليخش من خالف شريعة الرسول باطنًا وظاهرًا ان تصيهم
 فتنه " ای في قلوبهم من كفر او نفاق او بدعة لا ويصيبهم
 عذاب اليم، ای في الدنيا يقتل او حد اُحبس او نحو ذلك .

تفسير ابن کثير ص ۳۱۳

د (عن امره) نه مراد د رسول الله صلى الله عليه وسلم امر دی
 چې هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم لار ، طریقه ، طرز عمل
 او شریعت دی نو اعمال او اقوال به د هغه په اقوالو او اعمالو
 تلل کېږي نو هغه چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د اعمالو او اقوالو
 سره برابر و قبلېږي به او کوم چې مخالف و نو هغه به د هغه ویونکي
 او کوونکي باندې رد کېږي هر څوک چې وي .

لکه چې په صحیح بخاری او صحیح مسلم او نور وکتابونو کښې

صحيح حديث ثابت دى چي رسول الله ﷺ وسلم ويلى دي :
«چاچي داسي عمل وکړ چي زمونږ په طريقه نه و نو هغه
رد دى .»

نومعنى داستوه چي ارومرودى وو پرېزي هغه کسان چي د
رسول الله ﷺ عليه وسلم د شريعت څخه ظاهري او باطني مخالفت
کوي چي دوپته به ددوى په زړو نوکښي فتنه ورسپړي د
کفر، نفاق او بدعت څخه . او يا به ورته دردناک عذاب ورسپړي
په دنيا کښي په قتل، حد، حبس (بند او جيل)، او يا داسي
نور وسره .»

هغه څوک چې در رسول الله ﷺ د اتباع

څخه خلك منع كوي هغه منافق دى

الله تعالى فرمائي :

”وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ

رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ صُدُودًا“ . النساء - ۶۱

”او کله چې دوپته وويل شي چې راشئ هغه کتاب ته چې الله راېږي او رسول ته نوته به کوري منافقان چې بندوي خلك له تانه په بندولو سره“ .

نودا کار د منافقانودې چې د الله تعالى د کتاب او در رسول الله

صلی الله علیه وسلم د اتباع څخه خلك منع کوي او داسې منافق صفته خلك په اوسني وخت کښي دېر زیات دي چې هغوي د در رسول الله ﷺ د اتباع او د الله تعالى د غوره کړي دین څخه خلك په ډول ډول پامو منع کوي کله ورته وايي چې دا حدیث زموږ د مذهب څخه مخالف دی ، کله په ډېرو بعید و تاویکونو سره خلك در رسول الله ﷺ د طریقو څخه لیري کوي او کله دیوې دیني درسگاه ، جومات او ټولنې څخه خلك بندوي او ورته وايي چې هلته لار نشي هغه خلك وهايي دي او زموږ د مذهب نه مني . . . . .

در رسول الله ﷺ د سنتو مخالف

مؤمن نشي کېدای

الله تعالی فرمائی :
« فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ
ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا »

النساء (۶۵)

نه ده داسې لکه څنگه چې داخلک گمان کوي ۱۰ او ستا پر رب
زما قسم دی هېڅکله دوی مؤمنان کېدای نشي تر دې چې
حاکم ونگرځوي تا په هغه څه کېږي چې د دوی تر مېنځ پېکېږي
اختلاف پیدا شوې وي او بیا ستا د فیصلې په هکله په خپلو ځانونو
کېږي تنگی ونه ومومي او تسلیم شي په تسلیم دوسره .

الله تعالی په خپل ذات قسم کوي چې داخلک تر هغې مؤمنان
کېدای نشي ترڅو چې اختلاف په وخت کېږي په تافاصله ونکړي

اوبياستافصيلي ته داسې غاړه کښېږي دي چې پرې خوشحاله وي
او خفه نوي ، نو د اختلاف په صورت کښې مونږ ته پکار دي
چې په قرآن او حدیثو فیصله وکړو او دخلکو په رايو
او اجتهادونو فیصلې ونکړو ځکه چې رسول الله ﷺ
مونږ ته همدا دوه شيان پرې ايښي دي چې يو قرآن او بل
نبوي احاديث دي لکه چې په حديث کښې راځي :

عن ابن عباس رضي الله عنهما ان رسول الله ﷺ خطب
في حجة الوداع فقال : " تركت فيكم ما ان اعتصمتم به
فلن تضلوا أبداً كتاب الله وسنة نبيه " رواه الحاكم
د عبد الله بن عباس رضي الله عنهما نه روايت دی چې رسول الله ﷺ
په حجة الوداع کښې خطبه ولوسته نو ويي فرمايل :
" ما په تاسو کښې داسې څه پرې ايښي دي که تاسو پرې منگولی
ولکولی نو هېڅکله به گمراه نشئ چې هغه د الله کتاب دی او د
هغه د بنی سنت دی . "

نو معلومه شوه چې هدايت په همدې دواړو کښې دی او پدې
دواړو باندې په عمل کولو کښې دی او که دادواړه چا
پرېښودل نو اړو مړوبه گمراه او بې ليارى شي .

کوم عمل کبني چي در رسول الله ﷺ اتباع

نوي هغه باطل دي

الله تعالى فرمائي:

۱۰. إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا
الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ
شَيْئًا وَسَيُحِطُّ أَعْمَالُهُمْ . يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ
وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ

محمد (۳۲ - ۳۳)

بي شكه هغه كسان چي كفر يي كړې دي او د الله د لاري نه يي
خلك بند كړيدي او در رسول خلاف يي كړيدي وروسته
له هغې چي هدايت ورته سبكار شو نو هېڅكله الله ته هېڅ ضرر
نشي رسولی او زړه چې الله به يي عملونه برباد كړي .
اي مؤمنانو! د الله اطاعت وكړئ او در رسول اطاعت وكړئ
او خپل عملونه مه برباد وئ .

نو عملونه هله باطل او بربادېږي چي در رسول الله ﷺ
اتباع پكښي نوي او هر هغه عمل چي در رسول الله ﷺ طريقه

پکڙي ۾ وي هغه بدعت دي او هر بدعت گمراهي ده
 پکڙي ۾ ٻي حديث ڪنبي راڻي :

عن جابر بن عبد الله الأنصاري قال خطبنا رسول الله
 ﷺ فحمد الله واشتني عليه ثم قال : إن أفضل الهدى
 هدى محمد ﷺ وشرا الأمور محدثاتها وكل بدعة
 ضلالة .

د جابر بن عبد الله الأنصاري رضی اللہ عنہ نه روايت دي هغه
 وائي چي مون نه رسول الله ﷺ خطبه ولوسته نه
 د الله حمد او شتائي وويله بيا ئي وفرمايل : بهتره لاره او
 هدايت در رسول الله ﷺ هدايت او طريقه ده او ٻه
 ڪارونو ڪنبي بد چي دي هغه نوي نوي ڪارونه دي او هر بدعت
 گمراهي ده .

په يو حديث شريف ڪنبي راڻي :

عن عائشة رضي الله عنها قال قال رسول الله ﷺ :
 من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد .

اخرجه البخاري ومسلم وابوداود .

د عائشي رضي الله عنها هه روايت دي چي رسول الله ﷺ
 وفرمايل : ڇا چي ز مون پڊي دين ڪنبي نوي ڪار پيدا ڪر چي ددي
 هه نه ٿو هغه رد دي .

په بل روايت ڪنبي راڻي چي ڇا داسي عمل وڪر چي ز مون نه طريقه

پکڻي نوه هغه رد دی .

نوه هغه عمل يا هر هغه قول او فعل چي در رسول الله
 ﷺ اتباع پکڻي نوي هغه رد دی يعني مقبول ندي
 او بدعت دی او هر بدعت گمراهي ده اولکه څنگه چي داوسني
 زماني مبتدعين وائي چي بدعت کښي حسنه شته نه دا
 صعيح نده بلکي هر بدعت گمراهي ده او بدعت کښي بڼه نشته
 لکه چي امام مالک رحمه الله وائي :

من ابتلع في الإسلام بدعة يراها حسنة فقد زعم
 أن محمداً صلى الله عليه وسلم خان الرسالة لأن الله يقول
 "اليوم أكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتي ..."
 "فيالم يكن يومئذ ديننا لا يكون اليوم ديناً".
 اصول في البدع والسنن ص ۸

چاچي اسلام کښي بدعت وکړ او هغه في حسنه بدعت
 گمانه نوده د گمان وکړ چي محمد ﷺ په رسالت کښي خيانت
 کړېدی ځکه چي الله تعالی فرمائي "ن ورغ ماتا سوت ستا
 دين پوره کړېدی" . نوه هغه ورغ د رسول الله ﷺ
 په وخت کښي چي څه شی دين نوه نو نن هم دين ندي .

عبد الله بن مسعود رضي الله عنه فرمائي :

"اتبعوا ولا تبثد عوا فقد كفيتم" . رواه الدارمي

تاسو در رسول الله ﷺ اتباع وکړئ او بدعت مکوئ

حُڪمچي تاسي ته دين پوره اوبس شويدي .
 همدارنگه يوبل روايت ڪينې راڻي :

”عن مجاهد قال دخلت مع عبد الله بن عمر مسجداً وقد
 اذن فيه ونحن نريد أن نصلّي فيه فثوب المؤذن فخرج
 عبد الله بن عمر من المسجد وقال : أخرج بنا من
 عند هذا المبتدع ولم يصل فيه“

رواه الترمذی

دمجاهد نه روايت ڏي هغه وائي ڇي زه د عبد الله بن عمر
 رضی اللہ عنہما سره يوجومات ته ننوتم ڇي ٻه هغه ڪنبي اذان
 شوي و او مون به غوڻبتل ڇي لمونڻ پڪڻي وڪرو نومؤذن آواز
 وڪري ڇي لمانڻه ته راڻي، نو عبد الله بن عمر د جومات نه ووت
 او ويئي ويل : مون به ددي بدعتي له جومات نه وباسي . او
 لمونڻ ڇي پڪڻي ونڪر .

لمانڻه ته دعوت و رکول ٻه ظاهر ڪنبي ٻنہ ڪار معلوم ٻي
 لکن در رسول اللہ ﷺ ٻه وخت ڪنبي اذان نه غير داسي
 آواز نه و شوي نوڻڪه ورته عبد الله بن عمر بدعت و وايه .
 نو ڪه اسلام ڪنبي ڇپر ته بدعت حسنه وای دغه ڪار به
 ضرور بدعت حسنه و او عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہما به ورته
 ٻنہ ڪار ويلاي و لکن هغه دغه دلمانڻه دعوت ته بدعت و واه

اودا حکم چي درسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع پکښې نوه .
همدارنگه اذان کول ښه کار دی لکن داختر لمانځه پياوړه
اذان کول نشته او که پچا وکړي گناه يي وکړه ځکه دغه کار
رسول الله صلى الله عليه وسلم ندی کړی نو دا بدعت دی .
همدارنگه نور زيات داسې مثالونه شته چي دهغي نه دامعلوم دي
چي اسلام کښې بدعت حسنه نشته او هر بدعت کمر اهي ده .
نورهغه عمل چي درسول الله صلى الله عليه وسلم اتباع پکښې نوي
هغه بدعت او باطل دی .

اتباع الرسول اود رسول الله ﷺ

صحابه

در رسول الله ﷺ صحابه کرام رضی الله عنهم د
رسول الله ﷺ په اتباع کښی د پرکلك وو اود رسول الله ﷺ
تابعداري ئی په هرڅه کښی کوله لکه چې په حدیث کښی
راځی :

”عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم

أنه اتخذ خاتماً من ذهب فلبسه فاتخذ الناس خواتيم الذهب
فقام النبی صلی الله علیه وسلم فقال : إني كنت البس هذا الخاتم وإني
لن البسه ابدأ فنبذہ فنبذ الناس خواتيمهم ” رواه احمد
د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د روایت دی چې رسول
الله صلی الله علیه وسلم د سرو زرو یوه کوټه جوړه کړه او په
لاس یې کړه نو نور و خلکو هم د سرو زرو کوټې جوړې کړې

نورسول الله صلى الله عليه وسلم پورته شواو ويې ويل چې: ما
داکوته په کوته کړې وه. خوزه به يې نور هېڅکله په کوته نه
کړم نوکوته يې وغورځوله خلکو هم خپلې گوټې وغورځولې
همدارنگه بل روايت کښې راځي:

عن مجاهد عن عبد الله بن عمر ان النبي صلى الله عليه وسلم
قال:

لا يمنع رجل أهله أن يأثوا المساجد فقال ابن لعبد الله
بن عمر فإننا نمنعهن فقال عبد الله: أهدت لك عن رسول الله
صلى الله عليه وسلم وتقول هذا قال فما كلمه عبد الله حتى
مات. رواه أحمد.

د مجاهد نه روايت دی:

هغه د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما نه روايت کوي چې نجی
کريو صلى الله عليه وسلم ویلي دي: یو سړی دی خپله ښځه
ددی نه نه منع کوي چې جو ماتونو ته لاړې شي نو د عبد الله
بن عمر رضی الله عنهما یو ځوی وویل: چې مونږ به يې منع کوو
عبد الله بن عمر وویل چې نه درته د رسول الله صلى الله عليه
وسلم حدیث بیانوم او ته دا خبره کوی. مجاهد وايي چې عبد الله
بن عمر خپل ځوی سره تر مرګه پورې خبرې ونه کړې
همدارنگه بل روايت کښې راځي:

عن سالم بن عبد الله انه سمع رجلا من اهل الشام وهو
يسئَلُ عبد الله بن عمر عن التمتع بالعمرة الى الحج
فقال عبد الله بن عمر هي حلال فقال للشامي ان اباك قد
نهي عنها فقال عبد الله بن عمر: أُرأيت ان كان ابي
نهي عنهما وصنعها رسول الله صلى الله عليه وسلم امر ابي يتبع
ام امر رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال الرجل بل امر رسول
الله صلى الله عليه وسلم فقال لقد صنعها رسول الله صلى
الله عليه وسلم. رواه الترمذي.

د سالم بن عبد الله نه روايت دي هغه وايي چي ما ديوة شامي
سري نه واوريدل چي د عبد الله بن عمر خه يي حج پي هرجو
د عري پوښتنه كوله عبد الله بن عمر وويل چي دا كار حلال
دي نو هغه شامي وويل چي ستا پلار (عمر) خو خلك ورځنه
منع كول عبد الله بن عمر وويل: ته ماته دا ووايه چي
كه نه پلار ترې منع كړي وي او رسول الله صلى الله عليه وسلم
دا كړي وي. نو نه پلار تا بعداري به كېږي او كه د رسول الله
صلى الله عليه وسلم څه.

هغه سري وويل بلكي د رسول الله صلى الله عليه وسلم
د حكم تا بعداري به كېږي نو هغه وويل چي رسول الله صلى الله
عليه وسلم دا كار كړي دي.

نو عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د رسول الله صلی الله علیه وسلم د حدیث په مقابل کېنې دخپل پلار عمر رضی الله عنه خبره ونه منله - افسوس د هغه چا په حال چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د حدیثو په مقابل کېنې د بنحو متلونه، د پلار او نیکه خبرې، د امام او پېشوا خبرې او داسې نورې د لیله خبرې او اقوال مني او احادیث پرېږدي -

همدارنگه بل روایت کېنې راځي:

عن سعید بن جبیر

عن عبد الله بن مغفل انه كان جالساً الى جنبه ابن أخ له فخذف فنهاه وقال: ان رسول الله نهى عنها وقال: إنها لاتصيد صيداً ولا تنكى عدواً وإنها تكسر السن وتفقأ العين، قال: فعاد ابن أخيه يخذف فقال: أأحدثك أن رسول الله صلی الله علیه وسلم نهى عنها ثم عدت تخذف لا أكلمك ابداً» - رواه ابن ماجه .

سعید بن جبیر د عبد الله بن مغفل نه روایت کوي چې دهغه خواته دهغه ورامره ناست ؤ نویوه وره گیتکی (دشکه) یې گوزار کړه نو عبد الله بن مغفل منع کړ او ورته یې وویل چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له دی نه منع کړي او ویلی یې دي: چې دا د وره گیتکی گوزار نه بشکار هوی او نه د ښمن

منع کوي بلکي دا غاڻس ما توي او سترگه را او باسي « سعيد
 وائي چي د عبدالله ورا را بيا دا گوزارونه شروع کرل نو عبدالله
 ورته وويل چي نه تاته حديث وایم چي رسول الله صلی الله علیه
 علیه وسلم دا کار منع کړي دی او ته بيا گوزارونه کوي ؟
 زه به تاسره هېڅکله خبرې ونه کړم .
 همدارنگه بل روایت کښې راځي :

عن زيد بن اسلم .

عن ابن عمر قال دخلت على النبي صلى الله عليه وسلم
 وعلى ازاره يتحقق فقال من هذا قلت عبد الله بن عمر قال
 ان كنت عبد الله فارفع ازارك فرفعت ازارى الى نصف السا
 قين فلم منزل ازارته حتى مات . رواه احمد .

زيد بن اسلم د عبدالله بن عمر رضی الله عنه نه روایت کوي
 هغه وائي چي نه رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې ورننوټ
 او زمايولنگ و چي بنکته ځانگيده نور رسول الله صلی الله علیه وسلم
 وويل چي دا څوک دی ؟ ما ورته وويل چي عبد الله بن عمر .
 هغه وفرمايل چي که ته د الله بنديږ نو لنگ (پرتوک) دی
 اوچت کړه نو ما خپل پرتوک د پندويو نيائي پورې اوچت
 کړ . زيد وائي چي د عبدالله پرتوک ترمرگه پورې اوچت

نوصحابه کرام نرمونډ ملايانو او ياموامو په خبره و چې کله ورته حديث وويل شي نو هېڅ پروا پرې نه کوي بلکې ماته پر داسې خلک ليدلي چې ځانته د علم نسبت کوي او لويه دعوه لري خو کله چې ورته دغه رڼک حديث ويل شوی نکه عبدالله بن عمر ته چې وويل شو نو هېڅ پرواي نه ده کړې بلکې استهزاء يې کړې ده و قد جربنا بذلك مراراً -

د عبدالله بن عباس نه چا د يوې مسئلې په باره کښې پوښتنه وکړه نو عبدالله ورته په حديث جواب ورکړ هغه سرې وويل چې عمر او ابوبکر داسې ويلي دي نو عبدالله بن عباس په غوسه شو او ويې ويل:

يوشك ان تنزل عليكم حجارة من السماء اقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم و تقولون قال عمر و ابوبکر

تفسير أضواء البيان ج ۵۱۶ - ۷

مجموع فتاوى شيخ الاسلام ج ۳۱۵ - ۳۰

نږدې ده چې په تاسو د آسمان نه تېرې راوورېږي زه واييم چې رسول الله صلى الله عليه وسلم داسې ويلي او تاسو وايئ چې عمر او ابوبکر داسې ويلي دي -

نوصحابه و د حديث په مقابل کښې د عمر او ابوبکر

رضی الله عنهما قول ماسی بدکانه چي ورته يي وويل
 آسمان نه به درباندي تنه يي نازل شي - نوکه عبدالله
 بن عباس چپرته اوس ژوندې وای او زمونږ دا لاند مقلدین
 يي ليدلې وای نوڅه به يي ورته ويل چي دوي دهر پير
 فقير او امام خبره په حديث مخکښې کوي .
 همدارنگه په بل روايت کښې راځي :

عن ابن الحنظلية قال قال رسول الله صلى الله عليه
 وسلم: نعم الرجل خريم الاسدي لولا طول جمته واسبال
 لآزاره فبلغ ذلك خديما فجعل يأخذ شفرة يقطع بها
 شعرة الى اذنيه ورفع آزاره الى انصاف ساقيه .
 رواه احمد .

ابن حنظليه نه روايت دی هغه وايي چي رسول الله صلى
 الله عليه وسلم وفرمايل :

خريم اسدي ډېر ښه سپړی دی خوکه دسر ويښتان
 يي ډېر اوږده نه وای او پرتوک يي دکيټکيو نه ښکته نه وای
 نو دا خبره خريم ته ورسیده نو هغه قيچي راواخيسته
 او ويښتان يې غوړوونو نيما يې پورې غوڅ کړل او پرتوک يي
 دپنډيو نيما يې پورې پورته کړه .
 بل روايت کښې راځي :

عن عمران بن حصین قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم الحياء خير كله او ان الحياء خير كله فقال بشير بن كعب اننا لنجد في بعض الكتب او قال الحكمة ان منه سكينه ووقار لله عز وجل ومنه ضعف فاعاد عمران الحديث واعاد بشير مقالته حتى ذكر ذلك مرتين او ثلاثا فغضب عمران حتى احمر عيانه وقال احدثك عن رسول الله صلى الله عليه وسلم

و تعرض فيه لحديث الكتب ۲ رواه احمد

عمران بن ^{حصین} نثر وایت دی هغه وائی چي رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمایلی دی چي حیا ټول خیر دی او یابی شکه حیا ټول خیر دی نو بشیر بن کعب وویل مونږ پر ځینو کتابونو او یا حکمت کښی لیدلي دي چي ځینی د حیا نه سکون او وقار دی الله تعالی لره او ځینی ضعف دی نو عمران بیا حدیث و وایه او بشیر بیا خپله خبره وکړه تردی چي دا خبره ئی دوه یادری ځل وکړه نو عمران داسې پر غصه شو چي سترگی ئی سړی شوی او وئی ویل چي زه درته در رسول الله صلى الله عليه وسلم حدیث بیا نوم اوته پکښی د کتابونو خبرې کوی ؟

د رسول الله صلی الله علیه وسلم تخذ وروسته

د هېچا اتباع په مسلمانانو لازمه نده

لکه چې مخکې مویادونه کړه الله تعالی په خپلو
بندگانو خپل اطاعت فرض کړیدی او بیایي دخپل رسول
محمد صلی الله علیه وسلم اطاعت فرض کړیدی د رسول الله
صلی الله علیه وسلم تخذ وروسته د هېچا اطاعت په موخه فرض
ندی بلکې که رسول الله صلی الله علیه وسلم په مقابل کېنې چا د بل
هر چا خبره ومنله نو هغه گمراه شو او دامراؤ اطاعت هم
د الله تعالی او دهغه د رسول صلی الله علیه وسلم د اطاعت
لاندی دی او د الله په معصیت کېنې دهغوی اطاعت نشته
بلکې که د الله په معصیت یی امر کاوه بیایي نه منل فرض دي
په حدیث کېنې راځي :

عن عبد الله بن ثابت قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
والذي نفس محمد بيده لو أصبح فيكم موسى ثم اتبعتموه
وتركتموني لضللتكم ... الحديث " رواه احمد

« عبد الله بن ثابت نه روايت دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم
فرمايلي دي : قسم دي په هغه ذات چي د محمد نفس دهغه
په لاس كښي دي كه موسى عليه السلام تاسي ته راځي او بيا
مودهغه تابعداري وكړه اوزه مو پرېښودم نو اړومرو
به كمراه شي » .

نود موسى عليه السلام تابعداري سره لدی چي هغه
په غمېږي لکن در رسول الله صلى الله عليه وسلم په مقابل كښي دهغه
منل كمراهي ده نو افسوس دهغه مقلد ینو په حال چي در رسول
الله صلى الله عليه وسلم صحیح حدیث ورته ورسېږي او بیا د مذهب
تقلید کوي او هغه حدیث نه مني نو ایا دا به كمراه نوي
بلکي دا تر ټولو لوی كمراه دی .

همدارنگه حدیث كښي راځي :

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
لا تسألوا أهل الكتاب عن شيء فإنهم لن يهدوكم وقد
ضلوا فإنكم إما أن تصدقوا بباطل أو تكذبوا بحق فإنه لو كان
موسى حياً بين أظهركم ما حلّ له إلا أن يتبعني . رواه احمد

د جابر بن عبد الله رضي الله عنه نه روايت دی هغه وايي چي
رسول الله ﷺ فرمايلي دي :

”دا هل ڪتابون نه دهئڻ شئي پوسبتنه مڪوئي ڪڪڻي هغوي
هيشڪله تاسوته سمه لاره نشي بنودلي او هغوي گمراه شوي
دي ڪڪڻي يابه تاسود باطل تصديق وڪري او يابه دحق
تڪذيب وڪري . او ڪه موسى عليه السلام ٿر وندى واى
ستاسو مينڻ ڪبني نو هغه ته بل ڪه روا نه وڻي لڌي
چي نه ماتا بعداري وڪري .“

او بل روايت ڪبني راڻي چي رسول الله ﷺ فرمايلي دي:
”والذى نفس محمد بيده لو بدلكم موسى فاتبعتموه
وتركتموني لضللتكم عن سواء السبيل ولو كان حيا وادرك
نبوتى لاتبعنى“ رواه الدارمي من حديث جابر
”قسم دى په هغه ذات چي محمد نفس د هغه په لاس
ڪبني دى ڪه موسى عليه السلام تاسوته راڻيڪاره شئي او د
هغه تا بعداري موو ڪر اوزه مو پريڻيڻودم نودسمي لاري نه
بر پي لاري شئي، او ڪه موسى عليه السلام ٿر وندى واى اونها
نبوت تي ميندلاى واى نوارو مروبهي زماتا بعداري ڪري؟
نو موسى عليه السلام چي پيغمبر و ڪه ٿر وندى واى
هغه ته به در رسول الله ﷺ دبعثت ڪنه وروسته د
دبلي چا اطاعت روانه و نوبل چا ته به ڪنهن روا شئي -

د تقلید رد

د اتباع الرسول په مخکېنۍ ډېر زیات خنډونه دي مخکېنۍ
 ټول نصوص چې د اتباع په هکله ذکر شوي د تقلید رد هم
 پکېنۍ وشلو لکن د زیات وضاحت او تائید لپاره به زه د
 لوستونکو لپاره د تقلید لغوی او اصطلاحی معنی وکړم او
 بیا به د نصوصو په رڼا کړو د علماؤ د اقوالو په تائید د تقلید
 رد وړاندې کړم ، که څه هم مونږ به الله تعالی په قرآني
 نصوصو او نبوی احادیثو سره د بل هر قسم استدلال مخه
 مسقنې کړي یو ، خو یواځې او یواځې د دې لپاره به د علماؤ
 اقوال ذکر کړو چې ځینو ناخبرو لوستونکو ته داسې کاره
 شي چې دا مسأله زمونږ د ځانګړې رای او فکر نتیجه نده بلکې
 ټول حق پرست محققین علماء زمونږ د دې کاروان ملګري
 دي او د تقلید رد لاهدې کبله ضروري ګڼم چې د تقلید په
 سبب په اسلامي امت کېنۍ لوی تفرق او زیاتې شخړې
 او اختلافات رامنځته شوي دي تردې چې خلک د قرآن او

نبوی احادیثوڅخه ډېر لیری شوی دی د ائمه کرامو په
هکله دومره غلو او زیاتی شروع شوی دی چې دهغوې اقوال
بلکې دهغوې څخه لاندې د نورو زیاتو خلکو اقوال د قرآن
او حدیث په ځای استعمالېږي او داسې استدال پرې
نیول کېږي چې ته به والی دغه اقوال اسمانی وحی ده عام
خلک د دین سره دومره نا آشنا شوی دی چې دیوه متل او قرآن
ترمنځ یا دیوه شعر او حدیث ترمنځ یا د فقهاؤ د اقوالو او
نصوصو ترمنځ هېڅ تمیز نشته بلکې که چېرته یو چاته په دیني
مسئله کې یو قرآنی ایت یا نبوی حدیث بیان شي نو هغه
به سمدستی د دې په مقابله کې دیوه عالم قول یا د
عبدالرحمن بابا یو شعر پېش کړي . عوام خو لاڅه چې
ډېر علماء موند داسې لیدلي دي چې کله ورته یو حدیث وویل
شي نو هغه په ډېر غضب سره د حدیث د نه منلو لپاره
د خلکو اراء او اقوال وړاندې کړي نو موند حیران یو
چې دوی پدې نه پوهېږي چې د نص په مقابله کې نورڅه
دلیل نشي کېدای او که سره د پوهې داسې کوي :

فان كنت لاتدری فتلك مصیبة

وان كنت تدري فالمصیبة أعظم

که نه پوهېږي او داسې کوی نو دا هم یو مصیبت دی او که
پوهېږي او سره د پوهې داسې کوي نو بیا خود ډېر لوی مصیبت

دی .

د تقلید لغوي معنی :

تقلید د تفعیل د باب څخه مصدر دی او د "قلادة" د مادي څخه اخيستل شوی دی ، قلادة هغه غاړه که او غړ وندی ته ویل کېږي چې د ځناورو او چار پايانو په غاړه کېښي اچول کېږي نو تقلید په لغت کېښي غړ وندی په غاړه کېښي اچولو ته وایي لکه د حدیثو په کتابونو کېښي "باب تقلید الغنم" یا "تقلید الابل" راځي یعنې د حج په مناسکو کېښي هغه د هدیي څاروي په غاړه کېښي غاړه که اچول او غړ وندی اچول .

د تقلید اصطلاحی معنی :

تقلید په اصطلاح کېښي دیو چا خبره ېې د بېله منلو ته وایي ، لکه چې امام ابن القيم د تقلید اصطلاحی معنی داسی را نقلوي "التقلید معناه في الشرع الرجوع إلى قول لاجحة لقائله عليه وذلك ممنوع منه في الشريعة والإتباع ما ثبت عليه

اجلام الموقعين ج ١٧١
٢٠

حجة " .

د تقلید معنی په اصطلاح کښې دا ده چې یو داسې قول او خبرې ته رجوع کول دي چې دهغه ویونکی ته پرې دلیل نه وی او دا په شریعت کښې منع دی او اتباع دی ته وایي چې دلیل پرې ثابت وی» ملا علی قاری حنفی په خپل کتاب شرح قصیدۀ امالی ^{۳۴} کښې لیکي .

«والتقليد قبول قول الغير بلا دليل فكأنه لقبوله جعله قلادة في عنقه»

«تقليد د بل چا خبره منل دی بی دلیل، نو دا ددی د قبول له کبله داسې شو لکه دا خبره یې یوه غاړه کی او غړوندې کړ او په خپله غاړه کښې یې واچاوه»
همدارنگه مسلم الثبوت کښې راځي:
«التقليد العمل بقول الغير من غير حجة»

«تقليد د بل چا په خبره یې دلیل عمل کول دی»
مختصر ابن حاجب د تقلید معنی داسې کوي:
^{۳۳} «التقليد العمل بقول غيرك من غير حجة - مختصر ابن حاجب»
تقلید دی ته وایي چې ته د بل چا په خبره یې دلیل عمل وکړې .
همدارنگه .

تقلید ته علم نه ویل کېږي او مقلد ته عالم نه ویل کېږي

لکه چي امام ابن قيم رحمه الله د علماؤنڅه دا قول را نقلوي :
 « أجمع الناس على أن المقلد ليس معدوداً من أهل العلم
 وأن العلم معرفة الحق بدليله » . اعلام الموقعين ص ١٧
 « خلکو پدې اجماع کړيد ه چي مقلد په علماؤ کښي نه شمېرل
 کېږي العلم د حق معرفت دی په خپل دليل باندی .
 په قرآن کریم کښي داسي آيتونه ډېر زیات دي چي علماء په
 هغې باندې د تقلید په رد کښي استدلال کوي ،
 الله تعالی فرمائي : اتخذوا احبارهم ورهبانهم ارباباً
 من دون الله ..... الآية * (التوبه - ٣١ -)
 دوی (مشرکانو) خپل علماء او پيران په ربوبیت نیولی
 د الله نه سوا ۲ -

دغه آیت چي کله عدی بن حاتم د رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم څخه
 واورېده نو ددې په تفسیر کښي یې د رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
 څخه پوښتنه وکړه چي مونږ خو ئي عبادت ندی کړی
 نو رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ورته وفرمایل :
 « أليس يرمون ما أحل الله فتحرمونه ويحلون ما حرم الله
 فتحلون »

ایا داسي نه وو چي هغوی به هغه څه حرام کړل چي الله
 حلال کړي وو نو تا سوبه حرام کښل او هغوي به هغه څه حلال

کړې چې الله حرام کړې ؤ نو تاسو به حلال ګڼل؟
 عدی بن حاتم وویل چې همداسې وه نور رسول الله صلی
 الله علیه وسلم ورته وویل:

«فتلك عبادتهم» - «همدا دهغوی عبادت ؤ» -

سراوه احمد والترمذی.

نور دی نه معلومه شوه چې یهودو او نصاراؤ د خپلو علماؤ
 بې دلیله تقلید کړې ؤ او همدغه تقلید شرک دی او
 کوم مقلد چې د چا تقلید کړی هغه یې په ربوبیت ونيوه.
 او الله تعالی فرمایي:

وَكَذَلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ
 مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِمْ
 مُّقْتَدُونَ هـ سورة زخرف ٢٣ -

«او همدارنګه مونږ تا نه مخکېنې په هېڅ یوه کلی کېنې ویرې ونکې
 ندی لېږلي مګر هغو عیاشو خلکو ویل چې مونږ خپل پلاران
 په یوه دین موندلی دی او مونږ دهغو د قدمونو پسې اقتدا
 کوو» او د پلارانو تا بعداری یې بې دلیله دوحی په
 مقابل کېنې کوله -

او الله تعالی فرمایي:

إِذْ تَبَرَأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَىٰ الْعَذَابَ

وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابَ . وَقَالَ الَّذِينَ التَّبِعُوا لَوْلَا
لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَّبَرُ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأْنَا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ
أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ

سورة البقرة ۱۶۶-۱۶۷-

کله چې بيزار شي هغه کسان چې تا بعدلری يې شوی
ده د هغو کسانو نه چې د دوی تا بعدلری يې کړيده او عذاب
وگوری او ټولی وسيلي پرې ختمی شي. او هغه کسان به
وایي چې د نورو تا بعدلری يې کړيده کاش چې مونږ يوځل
دنيا ته واپس شوی وای نو د دوی (مشرانو) څخه به داسې
بيزار شولکه چې مونږ نه بيزار شوی دی همدارنگه الله
دوی ته خپل عملونه ورسپاري چې په دوی باندې به افسوس
وی او دوی به دا ورڅخه نه وځي»-

او الله تعالی فرمائي:

«وَأَنَّا قِيلَ لَهَبْغَالُوا إِلَى مَا نُزِّلَ اللَّهُ وَآلَى الرَّسُولِ قَالُوا
حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَائُنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا
يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ»

سورة المائدة - ۱۰۴-

او کله چې دوی ته وویل شي چې راشی هغه کتاب ته
چې الله رالېږلی او رسول ته نو وایي چې مونږ ته هغه څه

بس دی چي خپل پلاران موپرې موندلی دی. اگرکه ددوی
پلاران په هېڅ شي نه پوهېږي او نه په هدایت دي،
او الله تعالى فرمایي:

وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكِبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَ

سورة الاحزاب ۷۷

او وبه وایي چې ای سربه مونږ دخپلو سردارانو او
لویانو منلی و نو مونږ څخه یې سمه لاره ورکه کړیوه
علامه شنقیطی ددی ایت لاندې لیکي:

ومثل هذا في القرآن كثير من ذم تقليد الآباء والرؤساء
وقد احتج العلماء بهذه الآيات في ابطال التقليد ولم
يمنعهم كفر اولئك من الاحتجاج بها لأن التشبيه لم يقع من
جهة كفر احد هما وإيمان الآخر وإنما وقع التشبيه بين
التقليديين بغير حجة للمقلد كما لو قلد رجل مكفراً فقلد آخر
فأذنب وقلد آخر فسأله دنياه فأخطأ وجهها كان كل واحد
ملوماً على التقليد بغير حجة *

تفسير اضواء البيان ۲۹۱/۲

پدې ډول دپلرونو او مشرانو دتقليد بدي په قرآن
کریم کښی ډېره زیاته ده.

دتقليد په باطلولو علماؤ پدې آیتونو دلیل نیولی دی او

دهغه مخکښو کفر علماء پدې ایتونږد دلیل نیولو څخه نډی منعه
 کړي ځکه چې تشبیه پدې کښی نده چې یو کافر او بل
 مسلمان دی بلکې تشبیه دهغه مقلدینو په منع کښی واقع
 شوې ده چې دخپل مشر بی دلیل له منل کوي ، اودا داسی ده لکه
 یوسری تقلید وکړي نو کافر شي بل تقلید وکړي
 گناهکار شي او بل د دنیا په کار کښی تقلید وکړي نو هغه د
 صحیح طریقې څخه خطاشی نودا هر یو په بی دلیل له تقلید
 باندی ملا مت دی .

تقليد کله شروع شو

رسول الله صلى الله عليه وسلم چې کوم پېر پو ته خير القرون ويلي
دی یعنی په اولنيو درې پېر پو کښی تقليد هېڅ وجود نه لاره
بلکې ديني مسائل به د قرآن او احاديثو څخه زده کېدل او په
هغې به عمل کېد. د کوم عالم څخه به چې چاد کومې مسئلې په
هکله پوښتنه وکړه نو هغه به د کتاب الله، اوسنة الرسول
(قرآن او حديث) په استدلال جواب ورکاوه او د خلکو
رأيو پسې تلل نه و.
محدث دهلوي شاه ولي الله وايي:

ما علم ان الناس قبل المائة الرابعة غير مجتمعين على
التقليد الخالص لمذهب واحد بعينه

حجة الله البالغة ص ۳۴۱

"پوه شه چې د څلورمې صدۍ نه مخکښی خلک د يوه
خاص مذهب په تقليد باندی نه وورا ټول شوي."

همدارنگه شاه ولی الله په خپله رساله الانصاف^۱ کېږي
کېږي لیکي :

« علم أن الناس في المائة الأولى والثانية غير مجتمعين
على التقليد لمذهب واحد بعينه .
پوه شل چې په اوله او دوهمه هجري پېړۍ کېږي خلک
دیوه شخص په تقلید راټول نه وو .
شیخ خجندی وايي :

فالسلف لا يعرفون ذلك وكانوا لا يقلدون إلا صاحب
الشرع^{صلى الله عليه وسلم} وقد صرح اجماع الصحابة^{والتابعين}
وتابعيهم باحسان من السلف الصالحين على المنع من
أن يقصد انسان إلى قول بعينه فمن اخذ بجميع اقوال
أبي حنيفة او جميع أقوال مالك او اقوال الشافعي او جميع
أقوال أحمد او غيرهم ولم يعتمد على ما جاء في الكتاب
والسنة فقد خالف اجماع الامة كلها واتبع غير سبيل

المؤمنين . هدية السلطان^{صلى الله عليه وسلم}

سلف صالحين دا تقلید نه پېژني او د صاحب الشرع یعنی رسول
الله^{صلى الله عليه وسلم} څخه غیر د بل چا تقلید یې نه کاوه او د سلف صالحینو
یعنې صحابه و تابعینو او تبع تابعینو اجماع صحیح ثابت ده چې
هغوی دا کار منع کاوه چې یو انسان یواځې دیوه شخص قول

پسی روان وی نو چا چې د ابو حنیفه ټول اقوال واخیستل
یا یې د مالک ټول اقوال واخیستل یا یې د شافعی ټول
اقوال واخیستل، یا یې د احمد ټول اقوال واخیستل او یا یې
د بل چا ټول اقوال واخیستل او په هغو احکامو یې اعتمادونه
کړ چې په کتاب او سنت (قرآن او حدیثو) کې یې راغلي
دي. نو دغه شخص د ټول امت د اجماع څخه مخالفت وکړ
او د مؤمنانو ته پرته د بلې لارې تابعداري یې وکړه.

علامه نجندی لیکي:

وهذه المذاهب أمور مبتدعة حدثت بعد القرون الثلاثة.

هدیت السلطان صلی

او دا مذاهب د بدعت کارونه دي چې د درې صدیو
(پیړیو) څخه وروسته پېدا شوي دي.

امام ابن قیم رحمه الله د تقلید او مقلدینو په هکله

داسې وایي:

وانما حدثت هذه البدعة في القرن الرابع المذموم
على لسان رسول الله صلى الله عليه وسلم، فالمقلدون لم يتبعوا
في جميع ما قالوه يبيحون به الفروج والدماء والاموال ويعرمونها
ولا يدرون اذ لك صواب ام خطأ على خطر عظيم ولهم
بين يدي الله موقف شديد يعلم فيه من قال على الله ما لا

يعلم انه لم يكن على شيء .

اعلام الموقعين ص ۱۸۹

داد تقليد بدعت خلورمی صدی چي رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته بده پېړۍ ویلی د دی څخه وروسته پېدا شوی نومقلدین دخپلو مشرانو په ټولو اقوالو رڼوڼو (دښځو عورتونو) او ویني او مالونه روا کوی، او ناروا کوی او پدې نه پوهېږي چي دا خبره صحیح ده او که خطا ده. او دوی په دی کارونو سره په یو لوی خطر کېږي واقع شوی دی. او دوی لپاره د الله په مخ کېږي ډېر سخت مقام دی چا چې په الله هغه څه ویل چې پرې نه پوهېده بیا به په دی پوه شي چې مونږ په هېڅ دلیل نه و. علامه شنقیطی په خپل تفسیر اضواء البیان کېږي لیکي:

فتقلید العالم المعین من بدع القرن الرابع ومن يدعی خلاف ذلك فلیعین لنا رجلاً واحداً من القرون الثلاثة الاول التزم مذهب رجل واحد معین ولن یستطیع ذلك أبداً لأنه لم یقع البتة .

تفسیر اضواء البیان ۴۸۸-۴۸۹

دیوه معلوم او ټاکلی عالم تقلید کول دخپلورم قرن

د بدعاتو څخه دى او كه څوك د دى خلاف دعوه لري نوموتې ته دى د دوى اولنيو هجرې پيړيو نه يو سړى راپه كوته كړى چې هغه د يوه ټاكلې سړى د مذهب تقليد په ځان لازم كړى وي، او دا كار هېڅكله نه شي كولى ځكه چې داسې هېڅ شوى نه دى».

همدارنگه نور ډېر زيات علماء ليكي چې تقليد يو بدعت دى چې د څېړنې څخه وروسته پېدا شوى دى نوزه دهغه مقلدينو څخه پوښتنه كوم چې هغوى دين په څلورؤ مذهبونو كېنې محصور او محدود كړي او د يوه تا بعدارى اسلام كښي بلكې د اوسني زمانې ځينو مقلدينو دا هم ليكلي دي چې «بى مذهب ډله مسلمان كېداى شي» نو زه ورته واييم چې د دغه مذهبونو د پېدا كېدو نه مخكښې او د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وفات نه وروسته خلك د چا په مذهب ؤ؟ آيا هغوى مسلمانان ؤ او كه نه صحابه كرام، تابعين او تبع تابعين د چا په مذهب ؤ آيا هغوى مسلمانان ؤ او كه نه؟ آيا هغه امام چې ته يې تقليد كوى هغه د چا په مذهب ؤ؟ دهغه پلار د چا په مذهب ؤ ايا دغه ستا امام او دهغه پلار مسلمانان ؤ او كه نه؟ كه د دى ټولو سوالونو ځواب دا وي چې دغه خلك

ټول مسلمانان ؤ نو بيا تا دغه فتوى په كوم دليل او كوم
جرات سره په دغه ټولو مخكښم او وروستنيو خلكو
ولكوله ايا د الله نه نه وېرېږي ؟ ايا په قبر كښې به تا
څخه دا پوښتنه كېږي چې ته د چا په مذهب وي ايا د
قيامت په ورځ به تا څخه دا پوښتنه كېږي چې تا ولي د
فلاني امام خبره نه وه منلې ؟ او كه تا څخه به دا پوښتنه
كېږي چې ايا تا د الله تعالى او دهغه در رسول صلى الله عليه
وسلم خبره منلې وه او كه نه ؟ - ضرور به داسې يوه ورځ
راځي چې ته اوس تا په څېر نور ډېر رانده مقلدين به د الله
په مخ كښې ولاړ وي او الله تعالى به در ته وايي چې په
كوم دليل دى حلال او حرام جوړ كړى ؤ ؟ په كوم دليل
دى د يوه غېر معصوم خبره منلې وه ؟ او په كوم دليل
دى دغه غېر معصوم در بوبيت او رسالت در چې ته
رسولاي ؤ ؟ ولي دى زما د در لېږل شوى رسول خبره
نه وه منلې ؟ ايا ماته نه ؤ ويلى چې : مَا أَتَاكُمُ الرَّسُولُ
فَخُذُوهُ وَمَنْ نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا « ايا ماته سوله نه ؤ ويلى
چې » لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ .

نور راشه اى مقلده اوس دى وخت دى الله څخه دخپلو
تېرو اعمالو مغفرت وغواړه او په اخلاص سره توب وباسه

اویواخی د الله تعالی کتا او دهغه درالپېزلی شوی اخری رسول
محمد صلی الله علیه و آله د احادیثو پېړۍ وکړه او د فلان او
فلان خبرې پرې ده دهغه ورځې څخه مخکې د ځان د خلاصون
په فکر کېنې شې چې هلته به بیا نه دنیا ته راتلل وي او نه به بیا
پېنېماني څخه فائده لري .

امام ابن قیم الجوزیه په خپل کتاب اعلام
الموقعین کېنې د څلورمې صدۍ په هکله داسې وایي:
«وكان دين الله سبحانه وتعالى أجل في صدورهم، و
اعظم في نفوسهم، من ان يقدموا عليه رأياً او معقولاً
او تقليداً او قياساً».

اعلام الموقعین ص ۱۱

دهغو په سینو کېنې د الله تعالی د دین دی نه چېر
لور مقام و او دهغوی په زړونو کېنې د دې نه چېر لوی
و چې په دې دین باندې رایه، عقلی امور، تقلید او یا
قیاس مخکېنې کړي .

نود دی نه معلومه شوه چې تر څلورمې صدۍ پورې
تقلید نه و بلکه امام ابن قیم د څلورمې صدۍ د علماؤ د
اتباعو د اولنی پر اړه په هکله هم داسې وایي:

« زاهدین فی التعصب للرجال واقنین مع الحجة والاستدلال

یسیرون مع الحق آیین سارترکا شیده «اعلام الموقعین ص ۱۲۱

«هغوی د سر و لپاره د مذهبی تعصب څخه ځان ساته
او د حجت او دلیل سره ولاړ و د حق سپړل به یې هرڅو
ته روانی وی هغوی به هماغه لور ته تلل»

یعنی دا به یې نه ویل چې زما امام او مقتدا داسې
ویلی دی نو زه به همدا منم او د بل چا به نه منم اگر
چې د بل چا خبره د حجت او دلیل په اساس حق
وی بلکه هر چا به چې ورته حق وویل هغه به یې منل
داسې نه و لکه زموږ د زمانې مقلدین چې حق ورته څرگند
شي او خپله پرې هم اعتراف وکړی لکن مذهبی تعصب پرې
دومره غالب وی چې هغه حق خبره نه مني او هغه د مذهب
خبره یې ټینګه کړی وی. د مثال په توګه به زه تاسو
ته د حنفی مذهب د یوه متعصب مقلد خبره را نقل کړم:

محمود حسن بن ذوالفقار علی الدیوبندی په ترمذی

باندې تقریر لیکلې دی په هغه کښې یوه مسئله دا ده چې:
عبد الله بن عمر وائی رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمایلی دي:

«البيعان بالخيار ما لم يتفرقا» رواه البخاری ومسلم و ابو
داؤد والترمذی واللفظ له.

« اخیستونیکی او خرڅونکی ترهغه پورې څیار لري چې تر
خو جدا شوی نه وی. »

پدې کښې اختلاف دی امام احمد، امام شافعی او عام
محدثین وایي چې د دی تفرق څخه مراد تفرق بالأبدان دی
یعنې بايع او مشتري ترهغه پورې اختیار لري ترڅو
چې د هغه ځای څخه تللی نه وی. او ابوحنيفة وایي ددې
تفرق څخه مراد تفرق بالكلام دی یعنې کله چې بايع وویل
چې ما په تا خرڅ کړې او مشتري وویل چې ما اخیستی نو
بیا اختیار نه لري.

د دې حدیث راوی عبد الله بن عمر رضی الله عنهما
د عمل څخه د محدثینو د مذهب تأیید کړې ځکه چې هغه
په کله څه شی واخیست او یا به یې خرڅ کړ نو هغه ځای
څخه به روان شو د دی لپاره چې بیع واجب شی لکه دا عمل
یې امام ترمذی په ۳۳۶ کښې ذکر کړی دی. همدارنګه نور
ډېر زیات احادیث په دی دلالت کوي چې مراد د تفرق
څخه تفرق بالأبدان دی. او عجیبه خبره خودا ده چې
د احنافو دا مذهب دی چې راوی کله د روایت څخه خلاف
و کړی نو د هغه راوی به عمل اخیستل کړي. او راوی
چې د کوم حدیث روایت کړی دی هغه به پرېښودل کړي

او دا اصل هم غلط دی حُکمه چي مونږ د رسول الله صلی
 الله علیه وسلم په اتباع مأمور یو نه د بل چا په اتباع.
 او د همدی فاسد اصل په اساس احنافو د ډیرو
 زیاتو احادیثو خلاف کړي دی چي د هغی ذکر اوس
 د بحث څخه مونږ لیري کوی.

لکن د دی سره سره هم پدې ځای کښي احنافو
 د مذکور حدیث او د عبد الله بن عمر رضی الله عنهما د عمل
 خلاف کړي دی. نو محمود حسن دیوبندی پدې
 حدیث باندې د ډېر بحث نه وروسته داسې لیکي:
 «فالحاصل ان مسألة الخيار من مهمات المسائل و
 خالف أبو حنيفة فيه الجمهور وكثيراً من الناس من
 المتقدمين والمتأخرين صنفوا رسائل في ترديد مذهبه
 في هذه المسألة ورجح مولانا شاه ولي الله المحدث دهلوي
 قدس سره في رسائل مذهب الشافعي من جهة الأحاديث

والنصوص وكذلك قال شيخنا مد ظله يترجح مذهبه وقال
 : الحق والإنصاف ان الترجيح للشافعي في هذه المسألة
 ونحن مقلدون يجب علينا تقليد امامنا أبي حنيفة». تقرير
 الترمذی - لمحمود حسن الديوبندی ص ٣٥ مل ٣٦ «حاصل
 دا دی چي د څيار مسئله د ډيرو مهمو مسائلو څخه ده

او ابوحنيفه پدې كېنې ذ جمهور و علماؤ او د مخكنيو او
 دروستنيو د پرو خلكو خلاف كړې او پدې مسئله كېنې
 مخكنيو او وروستنيو د پرو علماؤ د ابوحنيفه د مذهب
 په خلاف او ترديد كېنې دېرې رسالې ليكې دي. او محدث
 دهلوي شاه ولي الله هم پخپلور سائلو كېنې د احاديثو او
 نصوصوله امله د شافعي مذهب ته ترجيح وركړې. او هدايكه
 نومونې استاذ هم ويلى دي چې د شافعي مذهب صحيح دي
 او ويلى يې دي چې حق او انصاف دا دي چې پدې مسئله
 كېنې ترجيح د شافعي طرفته ده. لکن مونږ مقلدين يو او
 مونږ باندې د خپل امام تقليد واجب دي..»

نو دا څومره د افسوس خبره ده چې يو سړي

احاديث او نصوص، حق او انصاف پرېږدي
 او د مذهب پسې مخي كه دارنكه تقليد شرك نه وي نو اخر شرك
 به څه وي..

او ددې تقليد د مرض سبب او علت دا دي چې د
 قرآن او حديثو څخه دغه علماؤ خلك ليري كړي دي د فقهاؤ
 اقوال او ديونان فلسفي يې دين ځېنې او قرآن او حديث
 يې شاته غورځولي نو همدغسې علماؤ ته يو حق پرست عالم
 داسې وايي:

ايها علماء الهند طال بقاءكم
وزال بفضل الله عنكم بلاءكم
رجوتم بعلم العقل فوز سعادة
وأخشى عليكم ان يخيب رجاءكم
فلا في تصانيف الاثير هداية
ولا في اسرار ابن سينا شفاءكم
ولا طلعت شمس الهدى من مطالع
فأوراقها ديجوركم لاضياءكم
ولا كان شرح الصدر للصدر شاه
بل ازداد منه في الصدر صداءكم
وبازغة لاضوء قيها اذا بدت
واظلم منها كالليالي ذكاءكم
وسلمكم مما يفيد تسفلا
ليس به نحو العلى ارتقاءكم
فها علمكم يوم المعاد بنافع
فيا ويلتى ما ذا يكون جزاءكم
أخذتم علوم الكفر شرعاً كأنما
فلاسفة اليونان هم انبياءكم

مرضتم فزدم علة فوق علة

تداووا بعلم الشرع فهدو داءكم

صباح حديث المصطفى وحسانه

شفاء عجيب فليزل منه داءكم

ترجمه:

ای دهند علماؤ د پړ وخته پورې ژوندی اوسی
 اود الله په فضل دی تاسو نه ستاسو بیماری لیری شي
 د عقل په علم باندې دا خرت د نیک بختی امید لری، او
 ویرېږم چې ستاسو دا امید به برباد شي، نه دا تیر په
 تصانیفو کېنې هدایت شتر، او نه د ابن سینا په بندیخانو
 کېنې، د هدایت لمر د مطالعو څخه نه دی ختلی، ددی
 کتابونو پانې تالپاره تیاری دی او رڼا نده، «صدر شری
 کېنې د سینې پراخی نشته، بلکې ستاسو سینو کېنې له
 دی نور هم درد زیات شو، که چې دا کتابونه د شمس باز
 ښکاره شي نو هېڅ رڼا پکېنې نه وی، او د دی نه هم د شپې
 غوندې ستاسو دکاء زیاته تیاره ده، او سلم کتاب نور
 هم را ښکته کول کوی، او پورته خواته تاسو نشي پورته
 کولای، نو د قیامت په ورځ دا ستاسو علم تاسو ته هېڅ

فائده ندرستوي، توهای افسوس چي ستا سوبه خه جزاء
وي، تاسو د کفر علومونه شرعه جوړه کړي ده، داسې
ښکاري نکه چي ديونان فلاسفه ستاسو انبياؤ وي».

تاسو ناجوړه شوي ياست او مريضو مود پر شوي دي، نو
د شرعي پيه علم دواؤ وکړي چي دا ستاسو دارو دي
د رسول الله صلي الله عليه وسلم صحيح او يا حسن احاديث
يوه عجيبه شفا ده نو پر همدې دي ستاسو مرض ليري
شي.

خه عجيبه دارويي روحي بيمارانوته وښودل نوراني
اي د شرک، تقليد او بدعت بيمارانو په قرآن او حديثو باندې
د خپلو روحي امراضو دارو وکړي.

د تقلید رد د سلف صالحینو څلور واما مانو

او نور د امت علماؤ د اقوالو په تأیید

ټولو سلف صالحینو، څلور و مشهور واما مانو او داسلامي امت نامتو علماؤ د تقلید رد کړی دی چې د هغوی ځینی اقوال به د نمونی په شکل زه لوستونکو ته را نقل کړم. په یوه روایت کښی راځي:

عن ابن عباس قل ليس منا أحد الا يؤخذ من قوله ويبيع غير النبي صلى الله عليه وسلم. رواه احمد
د عبدالله بن عباس رضی الله عنه نه روایت دی هغه وایي چې زموږ نه هېڅ یوکس نشته مگر د هغه څیڅی خبره به اخیستل کېږي او ځینی به پری منوول کېږي غیر د نبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه» -

همدارنگه

عبد الله بن مسعود رضی الله عنه وایي:

لا يقلدن أحدكم دينه رجلاً ان آمن آمن وان كفر كفران
لا أسوة في الشر « اعلام الموقعين ص ١٧٦ تفسير اضواء البيان ص ٤٩٤
ستاسو یوکس دی په دین کښې دیوه سړي څخه تقلید

نه کوی چي که هغه ايمان را وړې نو دا هم ايمان را وړې
او که هغه کافر شو دا هم کافر کېږي ځکه چي په
شرکي تا بعداري نشته هـ . شيخ الاسلام ابن تيمية وايي:
وهؤلاء الأئمة الاربعة رضي الله عنهم قد نهوا الناس عن تقليدكم في كل ما يقولونه
بجموع فتاوى مآلک - دغه خلور امامان دي چي خلک يې د دوی په هره
خبره کبني د تقليد څخه منع کړي دي -
امام ابن قيم وايي :-

وقد نهى الأئمة الاربعة عن تقليدكم و ذموا من أخذ
اقوالهم بغير حجة " اعلام الموقعين ص ١٨٢ .
خلور و امامانو (ابو حنيفة ، مالك ، شافعي او احمد)
د خپل تقليد څخه خلک منع کړي دي او چا چې د
هغوی اقوال يې دليله واخيستل هغه نه امامانو بد
ويلى دي -

علامه شنقيطي وايي :

اعلم أن الأئمة الاربعة رحمهم الله متفقون على منع
تقليدكم التقليد الاعمى الذى يتعصب له من يدعون
انهم اتباعهم ولو كانوا أتباعهم حقاً لما خالفوهم
في تقليدكم الذى منعوا منه ونهوا عنه

تفسير اضواء البيان ص ٥٣٩ - ٧

ۛ پوءِ شه جي ڏور امانان رحمهم الله دهغوى دتقليد
 په منع متفق دى داسي رهوند تقليد جي ځيني هغه متعصبين
 خلك يي كوى او دا دعوه لري جي مونږ ددى امامانو
 تابعدار يو، نو كه دوى دهغه امامانو په حقه تابعدار
 وای دوى به دهغوى داسي خلاف نه وکړي چې
 هغوى تقليد منع کړي دى او دوى يي تقليد کوى ۛ
 امام ابو حنيفه وايي:

لا ينبغي لمن لم يعرف دليلى ان يفتي بكلامى

حجة الله البالغة ۛ

ۛ چاته دامناسب ندي جي نه ما دليل يي نه وي پيژند
 او نه ما په خبره فتوى ورکړي ۛ

نو اوسنى حنفيان دامام ابو حنيفه ددى قول نه
 مخالف دى ځكه چې دهغه دلائل ورته په ډير وځايو
 کښي معلوم نه وي او دهغه په مذهب فتوى ورکړي.
 امام ابو حنيفه وايي:

اذا قلت قولاً وكتاب الله يخالفه فاتركوا قولى لكتاب
 الله.

كله جي ما څه خبره وکړه او د الله د کتاب نه مخالفه
 وه نو نه ما خبره د الله کتاب لپاره پرېږدى ۛ

چا ورته وويل که د رسول الله صلى الله عليه وسلم قول
يې مخالف ؤ ؟

هغه وويل :

«اتركوا قولي لخبر الرسول صلى الله عليه وسلم .
» زما خبره د رسول الله صلى الله عليه وسلم د حديث
لپاره هم پرېږدئ .

چا ورته وويل : که د صحابه ؤ قول يې مخالف ؤ .

هغه وويل :

«اتركوا قولي لقول الصحابة» . فتح المجيد ^{١٩} هدية السلطان
زما قول د صحابه ؤ قول لپاره هم پرېږدئ .

او دهغه حنفيانو په حال زيات افسوس دی چې صحيح
حديث ورته ورسېږي خو بيا هم د امام ابوحنيفه
خبره نه پرېږدي هغه ورته وايي چې ما پرېږدئ او
دوی وايي چې نه مونږ به تا نه پرېږدو .

امام ابوحنيفه وايي :

«إياكم والقول في دين الله تعالى بالرأى وعليكم بإتباع
السنة فمن خرج عنها ضل»

الميزان الكبير للشعراني ^{٢٠}

«تاسو ځان وساتئ د الله تعالى په دين کښې د رأيي نه

اوتاسو هرو مرو د سننو اتباع و کړی او څوک چې د سننو
څخه وو تگمراه شو .

امام مالک وایي :

ثُمَّ اَمَّا الْاِرَادُومَرْدُوْدُ عَلَيْهِ الْاَصْحَابُ هَذَا الْقَبْرِ

صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَتَحَ الْمَجِيدُ مَنَاحَ

« زموږ نه هېڅ يو کس نشته مگر هغه باندې خپله

خبره بېرته واپس کړې او نه منل کړې غير د

ددې قبر والانه يعنې د نبی کریم صلی الله عليه وسلم قبر

ترې اشاره وکړه .

امام مالک وایي :

« اِنَّمَا اَنَا بَشَرٌ اُخْطِئُ وَاُصِيبُ فَانْظُرُوا فِي رَأْيِي فِكُلْ مَا

وَافَقَ الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ فَخُذُوْهُ وَكُلْ مَا لَمْ يُوَافِقْ

الْكِتَابَ وَالسُّنَّةَ فَاتْرِكُوْهُ » تفسير اضواء البيان ۷۶-۷۷ .

« بې شکه زه بشر یم کله خطا کړم او کله

حق ته رسېږم نو زما رایه وگورئ زما هره رایه

چې د قرآن او حدیثو سره موافقه وه نو وایي خلی

او کومه چې د قرآن او حدیثو سره هوافقه نه وه نو

پری یې بډی .»

امام شافعی « وایي :

مثل الذي يطلب العلم بلا حجة كمثل حاطب ليل يحمل
حزمة حطب وفيه افعى تلدغه وهو لا يدري».

اعلام الموقعين ص ۱۸۱
۳-۴

« دهغه چا مثال چي د پې د ليله علم طلب كوي د
هغه چا په شان دي چي د شپې خاشاك راټولوي يوه
كيدى راواخلي او په هغې كښې ماروې هغه يې
وچيچي او دا پرې نه پوهيږي».

همدارنگه وايي:

اذا صح الحديث فهو مذهبي» تفسير اضواء البيان ص ۱۸۵
۷-۸
«كله چي حديث صحيح ثابت شونو همدارنگه مذهب دي».

همدارنگه امام شافعي وايي:

«أجمع المسلمون على ان من استبانته سنة رسول الله
صلى الله عليه وسلم لم يكن له ان يدعها لقول احد من

الناس» . اعلام الموقعين لابن القيم ص ۲۰۰

مسلمانانو پدې اجماع كړې ده چي چاته د رسول الله
صلى الله عليه وسلم سنت ښكاره شونو هغه ته داروانده چي دغه
سنت په خلكو كښې د يو چا د قول له امله پرېږدي».

امام شافعي وايي:

«اذا صح الحديث بما يخالف قولي فاضربوا بقولي الحائط»

ولذا رأيت الحجة موضوعة على الطريق فهي قولى .

مجموع فتاوى ص ۳۱۱

”کله چي صحيح حديث راغي اوز ما بقول مخالف و نوز ما خبره
په ديوال وولي اولکله چي تادليل وليد چي په لاره کښي اېښي و
نوهمدغه زما قول دی .“

امام احمد وائي :

”لا تقلدني ولا تقلد مالكا ولا الثوري ولا الأوزاعي و
خدمن حيث أخذوا .“

وقال : ”من قلده فقه الرجل ان يقلد دينه الرجال .“

اعلام الموقعين ص ۱۸۴ . مجموع فتاوى ص ۳۱۱

دما تقلید هم مړکوي اود مالک سفیان ثوري او اوزاعي
تقلید هم مړکوي اود هغه خای څخه دين واخله چي هغوی
اخیستی (قرآن او حدیث وڅخه) او وائي چي ”دیوه سړی د
ناپوهی او فقاہت دکموالی څخه دا هم ده چي خپل دين دسړیونه
تقلیدوي .“

امام احمد وائي :

عجبت لقوم عرفوا الإسناد وصحته ويذهبون إلى رأى
سفيان والله تعالى يقول : ”فليحذر الذين يخالفون عن

أمره أن تصيبهم فتنة أو يصيبهم عذاب أليم. أتدري
ما الفتنة ؟ الفتنة الشرك . لعله إذا رد بعض قوله أن
يقع في قلبه من الزيف فيهلك ۲ فتح المجيد ص ۲

۴ زه هغه قوتنه تعجب ڪوم چي سند او دسند صنعت
ي پڙندلي دي او بياد سفيان راي پسي ڄي او الله تعالى فرمائي:
هو مرودي ووهر پري هغه ڪسان چي در رسول الله ﷺ
دطريقي او حڪم ختم مخالفت ڪري چي دويته به فتنه ورسپري
او يا به ورته دردناڪ عذاب ورسپري ۵ ايات پوهپري چي
فتنه خشي دي ؟ فتنه مشرڪ دي .
ڪپڙاي شي چي در رسول الله ﷺ ڄيني خبري رد ڪري
(قبولي او عملي ۾ نڪري) نودده يه زره ڪبني به ڪوب والي پيدا
شي او هلاڪ به شي ۶

نودا هغه خلور امامان دي چي ددوي مقلدين ٿي په هر ختم
ڪبني تقليد ڪوي ڪه صريح نص دقرآن ڪريم او صحيح حديث
هم راشي او ددوني د امام خبره ددغه نص ختم مخالفه وي نودوي
نص پري پري او د امام خبره اخلي او يا د امام نه د پريولاندي
خلکو خبره اخلي . لکچي صاوي ويلي دي چي زمونڊ د امام
خبره دقرآن ڪريم يا حديث او يا د اجماع ختم هم مخالفه وي نو
مونڊ به دادر پواره پري پري دو او د امام خبره به اخلو . نو همدغه

تقليد شرک دی اود همدی تقلید شخه مونزه خلور وارو
 امامانومنع کړي یو . همدارنگه داسلامی امت نورو
 علماؤ هم تقلید منع کړیدی .

ابو عبد الله بن خواز منداد البصري وائی ؛
 والتقليد في دين الله غير صحيح وكل من اوجب الدليل
 عليك اتباع قوله فأنت متبعه والا اتباع في الدين مسموع
 والتقليد ممنوع . اعلام الموقعين ج ١٧٨

دالله په دین کښی تقلید صحیح ندی او هر هغه څوک چې
 په تاباندی دلیل د (قرآن او حدیث) شخه دهغه د قول اتباع
 لازمه کړي نو ته دهغه متبع یی او اتباع په دین کښی
 رواده او تقلید منع دی .

عبد الله بن معتمر وائی ؛

* لا فرق بين بهيمة تنقاد و انسان يقلد .

تفسير اضواء البيان ج ٢٩٤ اعلام الموقعين ج ١٧٨

* دهغه حیوان او چارپای په منځ کښی چې پری پکښی وي
 او څوک یی راسنکارزي اود هغه انسان چې تقلید کوي هېڅ
 فرق نشته .

ابن عبد البر دمزی قول داسی را نقلوي ؛

* يقال لمن حكم بالتقليد هل لك من حجة فيما حكمت به ؟

فبان قال نعم أبطل التقليد لأن الحجّة أوجبت ذلك عنده
لا التقليد . فبان قال حكمت به بغير حجة قيل له فلم
أرقت الدماء وأبجت الفروج وأتلفت الأموال وقد
حرم الله ذلك إلا بحجة . قال الله عز وجل (إن عندكم
من سلطان بهذا) أي من حجة بهذا .

تفسير اضواء البيان ص ٤٩٧

چايچي پڻ تقليد يو حکم وکړ بايد ورته وويل شي چي
ايا تل چي پڻ شي حکم وکړخه دليل در سره و؟ که ئي
وويل چي: هو! نو تقليد ئي باطل کړخه چي دليل
دا حکم واجب کړنه تقليد . او که وئ وويل چي ما بي دليله
حکم وکړ نو بايد ورته وويل شي چي ولي دی (پدي بي دليله
حکم) وينی توی کړی او فرجونه (بڼخي) دی روا کړی
او مالونه دی لوت کړل حال دا چي دا کار الله تعالی بي دليله
حرام کړی دی . الله فرمایلي دي: اياتا سوسره پدي شته دليل
شته .

علامه محمد بن اسماعيل الأمير اليماني وائي :

لأربعة لاشك في فضلهم عندى	علام جعلتم ايها الناس ديننا
ونور عيون الفضل والحق والزهد	هم علماء الدين شرقاً ومغرباً
دليلاً ولا تقليد هم في غدي مجدى	ولكنهم كالناس ليس كلامهم

ولازعوا حاشاهم أن قولهم . دليل فيستهدي به كل مستهدي
 *أي خلکو تا سو په کوم دليل دازمونږ دين هغو خلورو
 امامانو پورې تړلی دی چې زما په نزد د هغوی په فضيلت
 کښې هېڅ شک نشته هغوی په مشرق او مغرب کښې د دين
 علماء دی او د فضيلت ، حق او زهد د سترگورو نهاده ، لکن
 دوی هم دنورو خلکو غوندې دي چې د هغوی خبره دليل
 ندی او نه يي تقليد سبا ورځي لپاره څه گټه لری او دی امامانو
 داهم نه دي ویلی چې زموږ قول داسی دليل دی چې هرڅوک
 پری هدايت مومي .

ملا علی القاری حنفی وائی :

*لا يجب على أحد من هذه الأمة أن يكون حنفياً أو مالكيّاً
 أو شافعيّاً أو حنبليّاً . بحواله هداية السلطان ص ۲۰

پدی امت کښې هېچا باندی دالازم ندي چې یا دی حنفی
 وي او یا دی مالکی وي او یا دی حنبلی وي . ۲۰

د حنفی مذهب مشهور عالم ابن همام د حنفی فقهی په
 اصولو*التحریر* کښې لیکي :

*ان التزام مذهب معين غير لازم على الصحيح لان
 التزامه غير ملزم اذ لا واجب إلا ما أوجبه الله ورسوله
 ولم يوجب الله ولا رسوله على احد من الناس أن يتمذهب

علي مذهب مرجل من الأئمة فيقلده في دينه في كل ما
يأتى ويرى ون غيره .

حوالة هدية السلطان ص ۱۵

”صحيح خبره داده چي ديوه تاكلى مذهب لازم گنل
په خان باندی ضروري ندي حكه چي دالانزم گنل لانزم شوي
ندي حكه چي واجب نشته مگر هغه چي الله تعالى واجب
كړي وي اود الله تعالى رسول واجب كړي وي، اودا
نه الله تعالى واجب كړي اونه د هغه رسول چي يو خوك دی
دامت ديوه سړي په مذهب وي او په دين كېنى دی په هر څه
كېنى د هغه تقليد كوي اود نور و سره چي څه وي هغه
دی پرېن دي .

علامه نجندی ليكي :

”وما كفر غالب من كفر من الأولين والآخرين، إلا بالتقليد
للأخبار والرهبان والمشايع والآباء .“

هدية السلطان ص ۱۵

”د مخکینو او وروستیو څخه زیات خلک چي کافر شوی
دي هغوی د علماؤ، پیرانو، مشایخو او یلرونو په تقلید
کافر شوي و .“

نجندی بل ځای کښي ليكي :

ولكن الأسف ألف أسف من المقلدين المتأخرين والمؤلفين
الذين سودوا الدفاتر وقد ظنهم الناس أنهم علماء
مجتهدون معصومون فهم قد الزموا الناس تقليد واحد
من الأئمة الأربعة ومذاهبهم المعروفة فبعد الإلزام
حظروا الأخذ والعمل بقول غيره كأنهم جعلوه نبيا مرسلًا
مطاعاً هدية السلطان ص ٩

دور وستنيو هغو مقلد ينوا مؤلفينو په هكله زرخله
انسوس دی چې کتابونه یې دک کرییدی او خلک پری گمان
کوي چې هغوی علماء او معصوم مجتهدین دي ځکه چې
دوی دخلور واما مانو تقلید او معلوم مذهبه یې دخلکو
لازم کریدي او بیایي دنور واخلکو قول اخیستل او په
هغې عمل کولو څخه خلک ویرولي دي نو دا داسې شو
لکه چه دغه امام نه یې رالېږل شوی بنی جوړه کریوي چې
دهغه اطاعت کېږي .

همدارنگه علامه مخندي په خپله رساله هدية السلطان
کښی لیکي :

”وأما المذاهب فهي آراء أهل العلم وافهامهم في بعض
المسائل واجتهاداتهم وهذه الآراء والاجتهادات والفهوم
لم يوجب الله تعالى ولا رسوله على احد اتباعها، فإن فيها

الصواب والمخطأ. ولا صواب خالصاً إلا ما ثبت عن رسول
الله ﷺ. وكثيراً ما ذهب الأئمة إلى مسألة فبان
لهم الحق في غيرها فرجعوا عنها *

هدية السلطان ص

دامت اذهاب د علماؤ رأيي او پي ځينو مسائلو کښي دهغوی
فهم او اجتهادونه دي او ددی رأيو او اجتهادونو او پوهې
تابعداري په هېچا باندې نه الله تعالی او نه دهغه رسول
واجبه کړې ده. ځکه چې پدی کښي حق ته رسېدل هم
شته او خطا کېدل هم شته او حق ته رسېدل یواځي په
هغو احادیثو کښي دي چې در رسول الله ﷺ څخه ثابت
شوي وي او دېر ځلي امامان یوی مسألې خواته تللي دي او
بیا ورته حق په بل څه کښي ښکاره شوی دی نو دهغی
مسألې څخه یې رجوع کړې ده. *

بیا علامه مخندی لیکي :

* فدين الاسلام دين واحد لا مذاهب فيه ولا طرق
يجب اتباعها الا طريق محمد ﷺ وهدیه. *

هدية السلطان ص

نو د اسلام دين يودی نه پکښي داسی مذهبونه شته
اونه پکښي داسی طريقې چې دهغی تابعداري واجبه وي پرته

د محمد رسول الله ﷺ د طریق اولاری شخه .

شیخ الاسلام ابن تیمیهؒ وائی :

«ولیس لأحد أن ينصب للأمة شخصاً يدعو إلى طريقته ويؤلى ويعادى عليها غير النبي ﷺ ولا ينصب لهم كلاماً يؤلى عليه ويعادى غير كلام الله ورسوله وما اجتمعت عليه الأمة بل هذا فعل أهل البدع الذين ينصبون لهم شخصاً أو كلاماً يفرقون به بين الأمة» .

مجموع فتاوى ص ۱۶۴ ج ۱

تهېچاته دارواندي چې امت ته يو شخص ودروي او خلک دهغه طريقې ته رابلي اود هغه په طريقه باندي دخلکو سره دوستي اود سبمني کوي پرته د رسول کریم ﷺ شخه اونه ورته دارواډي چې يوه خبره ورته وتاکی او په هغې باندي دوستي اود سبمني کوي پرته د الله اود هغه د رسول د خبرو شخه . او امت پدی اجماع کړېده چې دا کار د بدعتيانو دی چې يو شخص يا يو کلام خلکو ته ودروي اود امت په منع کبني پری جدايي راوړي .

او شيخ الاسلام ابن تیمیهؒ وائی :

«ولا يجب على أحد من المسلمين التزام شخص معين غير الرسول ﷺ في كل ما يوجبه او يخبره بل كل

احد من الناس يؤخذ من قوله ويترك إلا قول الرسول
 ﷺ .
 مجموع فتاوى ص ۹۰

۰ په هېڅ يوه مسلمان باندې د يوه ټاکلي شخص د مذهب
 تا بعداري لازم نه ده پرته د رسول الله ﷺ د تا بعداري
 څخه په هر څه کېنې چې واجبوي ئې او يا مونږ ته خبر راکوي
 بلکې د رسول الله ﷺ څخه پرته د هر چا ځينې خبرې اخيستل
 کېنې او ځينې پرې بنوول کېږي .

علامه ابن قيم په خپل کتاب اغاثة اللفهان ص ۱۱۱ کېنې ليکي:
 ۰ و من كيد الشيطان امرهم بلزوم زى واحد ولبسة
 وهیئة و مشیة معينة و شیخ معين و طريقة مختارة
 و مذهب معين و یفرض علیهم لزوم ذلك بحيث
 یلزمونه كلزوم الفرائض فلا یخرجون عنه و یقدمون
 فیمن خرج عنه و یدمونه كأكثر مقلدة المذاهب
 المعینة و اصحاب الطرق المتنوعة من الصوفیة
 الخرافیة كالنقشبندیة والقادریة و السهروردیة
 و الشاذلیة و التیجانیة و غیرهم فالحذر الحذر مما
 هم علیه من التعصب و التقليد .

۰ د اهر د شیطان د چلونو او دوکو څخه یو چل دی چې
 خلکو ته ئې امر کړي چې یو رنگ طریقه او لباس اویو

معین هیئت او تگ او تا کلی شخص او د ځان جوړه شوی
 طریقه او تا کلی مذهب لازم و ځینی او ددی اتباع پری
 داسې لازم و ځینی لکه چې د اسلام د فرائضو اتباع لازم
 ده ، نو ددی طریقو او مذهبونو څخه نه وځي او څوک چې ورڅخه
 ووتل هغه باندې تهمت لگوي او بد ئي ځینی . لکه د پیر
 د معینو مذهبونو مقلدین او د مختلفو طریقو والادخراڼی
 صوفیانو څخه لکه نقشبندیان ، قادریان ، سهروردیان
 شاذلیان ، تیجانیان او داسی نور . نو کوم تعصب او تقلید
 چې دوی کوي لدېنه د پره په کلکه و پره پکار ده .
 علامه نجندی وايي :

« فیا ایها المسلمون یاذا قلدنا مذهب رجل وبلغنا حدیث
 الرسول المعصوم صلی الله علیه و آله الذی فرض الله تعالى علینا
 طاعته و ترکنا حدیثه صلی الله علیه و آله واتبعنا ذلك الرجل
 و مذهبیه فمن أظلم منا و ما عذرنا یوم یقوم الناس لرب
 العالمین . فمن یتعصب لواحد معین غیر الرسول صلی الله علیه و آله
 و یری أن قوله هو الصواب الذی یجب اتباعه دون الأئمة
 الآخرین فهو ضال جاهل بل قد یکون کافراً یستتاب
 فإن تاب فبها و إلا قتل » . هدیة السلطان ص ۱۳
 نوای مسلمانانو ؛ کله چې مونږ دیوه سړي د مذهب

تقليد وکړ اود معصوم رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث مونږ ته
ور سید ، هغه رسول چې الله تعالی په مونږ باندې د
هغه منل فرض کړیدی ، او مونږ پدې تقلید د
هغه صلى الله عليه وسلم حديث پرېښود اود دغه سړي اود دده
د مذهب تابعداري مو وکړه نو مونږ نه به څوک زیات
ظالم وي او په هغه ورځ به زموږ به عذرت وي چې خلک
به د عالمیانو د رب پر مخ کښی ولاړ وي نو چا چې د رسول الله
صلى الله عليه وسلم څخه پرته دیوه تا کلي شخص لپاره تعصب
و کړ او داي نظر و چې د اوده قول هغه حق ته رسېدل
دي چې په مونږ دي تابعداري لازمه ده ، نو روامانو
څخه پرته نو دا گمراه او جاهل دی بلکې کله کله داسې
داسی کافر دی چې د توبې کولو طلب به ورڅخه وشي که توبه
ئي وويسته ښه ده که نه نو وبه وثرل شئ .

همدارنگه يو شاعر وايي :

ما الفرق بين مقلد في دينه راض بقائده المجهول الحائر
وبهيمه عمياء قاد زمامها أعمى على عوج الطريق الجائر
رياض الجنة في الرد على أعداء السنة للشيخ مقبل بن هادي البوداعي
دهغه مقلد چې پر خپل دين کښی تقلید کوي او په خپل
ناپوهه او حيران مشر راضي وي اود هغه هاوند چار پای

او د نگرېچي دهغه واکي درانده په لاس کښي وي او په کړو
وېزولاروي روان کړي وي څه فرق دی .

امام ابن حزم وايي :

واهرب عن التقليد فهو ضلالة ان المقلد في سبيل الهالك
د تقليد نه و تېسته ځکه چې د اکمراهي ده او مقلد د هلاکت
په لاره کښي دی .

مولانا ي روم د تقليد په باره کښي وايي :

گرچه عقلت سوی بالا می پرد مرغ تقليد ت به پستی می چرد
مکران باشد که تقليد ی بود دين احمد راز تحقيقي بود
مثنوی

که ستا عقل هر څومره پورته الوزي خود تقليد
مرغه دی مخ په ښکته څرېږي ، منکر هغه وي چې تقليد
کوي د محمد صلی الله عليه وسلم دين د تحقيق راز دی .

علامه شنقيطي وايي :

« وأما مقلدوه فقد ترك النظر في كتاب الله وسنة
رسوله وأعرضوا عن تعلمها أعراضاً كلياً مع يسره و
سهولته ونزلوا أقوال الرجال الذين يخطئون ويصيبون
منزلة الوحي المنزل من الله » .

تفسير اضواء البيان ص ۳۵۸
ج ۲ - ۱۷

دائمه و مقلدينو د الله تعالى په كتاب او دهغه در رسول
په سنتو كېنې نظر پرېښي دي او ددي دواړو د زده كړې څخه يې
بالكل اعراض كړي دي سره ددې چې د قرآن او حديث
د پراسان دي او دغه مقلدينو دهغه خلكو چې خطا كېږي او
حق ته رسېږي دهغوی اقوال يې د الله تعالى له لوري دوحی
درجې ته رسولي دي .

او علامه شنقيطي وايي :

” فالذين يقولون من المجتهلة المقلدين هذا حلال وهذا
حرام وهذا حكم الله ظناً منهم ان اقوال الإمام الذي قلده
تقوم مقام الكتاب والسنة وتغني عنهما وان ترك الكتاب
والسنة والإدكتفاء بأقوال من قلده اسلم لدينه اعمتهم
ظلمات الجهل المتراكمة عن الحقائق حتى صاروا يقولون
هذا . . . تفسير أضواء البيان ج ۲ ص ۵۲۷

نو هغه جاهل مقلدين چې وايي دا حلال دي او دا حرام
دي او دا د الله حكم دی پدې گمان چې د دغه امام اقوال چې
دوي يې تقليد كړي دي د قرآن او حديثو په ځای كېنې ودرېږي
او قرآن او حديثو ته ضرورت نشته او د قرآن او حديثو
پرېښوول او دهغه خلكو اقوال چې دوی يې تقليد كړي هغه
كافي دي او دده دين د سالم پاتې كېدو لپاره ښه پوره دی

دوی دجهل گڼو تیارو دحقائقوڅڅه راڼده کړیدی تردی
چې دوی داسی خبری کوي .

داوسنی عصر نامتو عالم سید سابق وائی :
«و بالتقلید والتعصب للمذاهب فقدت الأمة الهداية
بالكتاب والسنة وحدث القول بانسداد باب الاجتهاد
وصارت الشريعة هي اقوال الفقهاء وأقوال الفقهاء هي
الشريعة .»
فقه السنة مج ۱۳

«په تقلید او د مذاهبولپاره په تعصب باندې امت د
کتاب الله او سنة الرسول هدایت ورک کړې ، او دا خبره
راپیدا شو چې داجتهاد دروازه بنده ده او شریعت دفقهاؤ
اقوال وگرځېدل او دفقهاؤ اقوال شریعت وگرځېده .»
هدارنگه نور وډېرو علماؤ په تقلید باندې ردونه لیکلي
دي چې د ټولو را نقلول به دلته داوډوالي سبب وگرځي .

د پرنایپوهه او جاهلان دا وائی چې محدثین لکه امام بخاری
مسلم ، ترمذی او داسې نور مقلدین وو حال داچې دا خبره
بالکل غلطه ده ځکه چې محدثین مقلدین نه وو بلکې هغوی په
خپلو کتابونو کښې داسی احادیث را نقل کړيدي چې
هغه دخلور واړو مذهبونو مخالف دي ، او هېڅ یوه محقق
داندي لیکلي چې هغوی مقلدین وو بلکې علماء وائی چې هغوی

مقلدين نه وولکړې شخ الإسلام ابن تیمیه وائی ،
 * اما البخاری و ابوداود فلما مان فی الفقه من اهل
 الاجتهاد و امام مسلم و الترمذی و النسائی و ابن ماجه
 و ابن خزيمة و ابو یعلی و البزاز و نحوهم فهم علی مذهب اهل
 الحديث لیسوا مقلدین لأحد بعینه من العلماء .

مجموع فتاویٰ ص ۲۰۰

* بخاری و ابوداود په فتنه کښی امامان وو او مجتهدین وو
 او مسلم ، ترمذی ، نسائی ، ابن ماجه ، ابن خزيمة ، ابو یعلی
 بزاز او داسې نور د اهل حدیثو په مذهب وو ، او په علماؤ
 کښی دیوه تا کلي شخص مقلدین نه وو .

نو د اهل حدیثو مذهب د عامو محدثینو مذهب دی او دا
 یو داسې مذهب دی چې د قرآن او حدیثو په دلیل ثابت ولاړ دی
 او اهل حدیث چاته دا نه وائی چې زمونږ د علماؤ خبره و منی
 بلکې ورته وائی چې د قرآن او د هر صحیح غیر مجروح حدیث چې د
 نسخې او تخصیص دلیل پکښی نوي تا بعداري و کړی ، نو څوک
 چې اهل حدیثو سره بغض کوي هغوی د حدیثو سره بغض
 کوي ، او امام ابن قیم داسې خلکو ته وائی :

یا مبغضاً اهل الحديث فشانماً ابشر بعقد ولاية الشیطان
 او ما علمت بأنهم انصار دین سن الله و الإیمان و القرآن

او ما علمت بأن انصار الرسو ل هم بلا شك ولا نكران
هل يبغض الأنصار عبد مؤمن أو مدرك لروائح الإيمان

القصيدة النونية

«ای اهل حدیثو سره کینه او بغض کوونکیه او هغویته
کنغلی کوونکیه ته پدی پوه شه چې تاد شیطان سره دوستی
شروع کړې ده، ایا ته نه پوهېږی چې اهل حدیث دالله ددین
ایمان او قرآن انصار دي ایا ته پدی نه پوهېږی چې دوی بی شک
اوبی انکاره در رسول الله ﷺ انصار دي، ایا داسی یو بند
دانصارو سره بغض کوي چې هغه مؤمن وي او یائی دایمان
بوی میستدلی وی.»

نواهل حدیث هغه خلک دي چې په قرآن اوحدیثو عمل کوي
اوحدیث در رسول الله ﷺ حدیثو او قرآن دواړو ته وویل
کېږي الله تعالی په قرآن هم دحدیثو اطلاق کړېدی لکه چې
فرمائی: «فَيَأْتِي حَدِيثٌ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ»

«نوپه کوم حدیث به وروسته دقرآن نه دوی ایمان راوړي».

ابو محمد هبة الله بن الحسن الشثري ازي وائی :

عليك بأصحاب الحديث فإنهم على منهج للدين ما زال معجماً
وما النور إلا في الحديث وأهله إذا ما دجا الليل البهيم وأظلموا
تاته داپکار ده چې داهل حدیثو سره ملگری شی حکم چې

دوی همپشته لپاره د دین ترجما فی کوی ، او کله چې تپه تیاره
شپه راوڅرخي نو بیا رناسته دی مگر په حدیثو کښې ده او
په اهل حدیثو کښې ده .

۱ د اسلام یو شاعر وایي :

تمسك بحبل الله واتبع الهدى   ولا تك بدعياً لعلك تفلح
ولذ بكتاب الله والسنة التي   اتت عن رسول الله تغو وترجع
ودع عنك اراء الرجال وقولهم   فقول رسول الله اركى وأرجح
ولا تك في قوم تلهو بد ينهم   فتطعن في اهل الحديث وتقذح
إذا ما اعتقدت الدهر يا صاح هذه   فأنت على خير تبیت وتصبح
" د الله په رسی منکولی ولکوه او د هدایت تابعداری وکړه
او بدعتی کپړه مه دی لپاره چې کامیاب شی او د الله په کتاب
او هغو سنتو لذت حاصل کړه چې در رسول الله ﷺ وڅخه
راغلی دی نو خلاصی به ومومی او خوشحال به شی ، او دخلکو راپی
او خبرې پرېږده ځکه چې در رسول الله ﷺ خبره ډېره پاکه
او راجحه ده . او د هغه قوم څخه مه کپړه چې دخپل دین څخه غافل
دي او داسې مه کپړه چې اهل حدیثوته بد وایي او تهمت
پرې لگوي ، که ستا ټوله زمانه د غسې پاکه عقیده وه نو ستا
سهار او بېکا به پر خیر کښی وي .

ابو محمد هبة الله بن الحسن الشيرازي وایي :

واعلى البرايا من الى السنن اعتزى

داعى البرايا من الى البدع انتمى

ومن ترك الآثار ضلل سعيه

وهل يترك الآثار من كان مسلماً

په خلکو کښې اوچت او غوره خلک هغه دي چې د پېغمبر

سنتونه ئې ځان منسوب کړي وي، او په خلکو کښې رانده

هغه دي چې بدعاتو ته منسوب وي (مبتدعين وي) -

يوبل شاعر وايي :

لا ترغبين عن الحديث وأهله فالرأى ليل والحديث نهار

”د حديثو او اهل حديثو نه مخ مه اړوه ځکه چې رايه شپه

او حديث ورځ ده“

يعنى حديث داسې پاکه او روښانه لار ده لکه چې ورځ

رانه ده . او د حديثو مقابلې کښې د بل چا خبره او رايه داسې

تیاره او توره ده لکه شپه چې توره ده .

الله تعالى مونږ پدې مامور کړي يو چې دوحى تابعداري

وکړو او هغه خلک چې دوحى تابعداري کوي هغوي به

په دنيا کښې د ضلالت او بې لارۍ کېدو څخه بچ وي او په آخرت کښې

به د شقاوت لوبېدنې څخه نجات ومومي او هېڅ وېره او غم پرې

نه وي . الله تعالى فرمائي :

”فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَن تَبَعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ“ . البقرة ۳۸

”که تاسو ته زماله لوري هدايت راغي نوچاچي زماډ
هدايت تابعداري وکړه په هغوي به نه وېره وي اونه به
غمجن وي“ .

او بل ځای کښي الله تعالى فرمائي :

”فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَن تَبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ
وَلَا يَشْقَى“ .

”که تاسو ته زماله لوري هدايت راغي نوچاچي زماډ هدايت
تابعداري وکړه نو به به گمراه شي اونه به بد بخته شي“ .
پدې دواړو آيتونو کښي الله تعالى د هدايت تابعدار و ته
زيری ورکړچې د ضلالت ، شقاوت ، ويری او غم څخه به
خلاص شي ، او هدايت د وحی تابعداری ته ويل کېږي
او وحی عبارت د قرآن او حديث څخه دي ځکه چې الله تعالى
رسول الله صلى الله عليه وسلم ته فرمائي :

”قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ“ . (الأنبياء - ۵۵)

”ورته ووايه چې زه تاسو يو اخي په وحی وېروم“ .
تفسير اضاواء البيان د مخکېښودو آيتونو په تفسير کښي

داسې ليکي :

ولا شك ان انتفاء الضلال والشقاوة والحق والحرز عن
متبعي الوحي المصريح به في القرآن لا يتحقق فيمن يقلد عالماً
ليس بمعصوم ، لا يدرى أصواب ما قلده فيه ام خطأ
في حال كونه معرضاً عن التدبر في كتاب الله وسنة رسوله
صلى الله عليه وسلم ولا سيما إن كان يظن أن اراء العالم الذي قلده
كافية مغنية عن كتاب الله وسنة رسوله صلى الله عليه وسلم
تفسير اضواء البيان ج ٢ ص ٤٨٢ ج ١ ص ٤٨٢

پدی کبني شک نشسته چي دوحی دتا بعدا را نوخته چي کومه
گمراهی شقاوت ، وپره او غم په قرآن کریم کبني نفی شوی
داد هغه چا لپاره نشی کېدای چي دیوه داسی عالم تقلید
کوي چي هغه معصوم ندی اودا مقلد نپوهېږي چي
په کومه مسأله کبني ده دچا تقلید کړېدی دامشري
په هغی کبني حق ته رسېدلی دی او که خطا شويدي پداسی
حال کبني چي ده دالله تعالی د کتاب اود هغه درسول د سنتو
خه اعراض کړېدی ، خصوصاً هغه وخت چي دامقلد
گمان کوي چي ده دچا تقلید کړېدی ده ته دهغه
رأی بس دي اودالله تعالی کتاب اود هغه درسول سنت
ته خه ضرورت نه پاتې کېږي .
نومونږ همدا وایو چي ای خلکو راځئ دوحی تا بعدا ري

وڪرو ڇڪڻي دوحى نه غير بل هٻڻج شى ڪينې هدايت نشسته
 اودوحى ڪينى فقط دوه شيان دي چي يوقرآن دي اوبل نبوى
 احاديث دي ڇڪڻي دى بنى ڪريم صلى الله عليه وسلم دوفات تحته وروسته
 وحى بنده شوپده اودهغه مذور وسته په امت ڪينې هپچا
 ته وحى نده شوى اونه به ورته وشي ، هر ڪله چي وحى نه راڻي
 نو په امت ڪينې داسى معصوم څوڪ نشسته چي دهغه ٽولي
 خبرې دي صحيح اوحق ته رسېدلى وي بلڪي دامت هرڅوڪ
 به ڪله خطا ڪېږي اوپه خطا به مآجوروى اوکله به حق ته
 رسېږي لکن مونږ باندې دچا اقوالوپسى تلل لازم ندي
 بلڪي ناروا دي . نو په همدې ڪناه مونږ باندې علماء سوء
 اوباطل پرست خلڪ ڏول ڏول نومونه ٻڌي اوغواڙي چپ
 خلك دحق دقبول تحته منع ڪري .

نوڻڪه امام ابن قيم والي :

اسماء سميتم بها اهل الحديث	وناصري القرآن والإيمان
سيتموم انتم وشيوخكم	بهتابها من غير ما سلطان
وجعلتموها سبة لتفروا	عنهم كفعل الساحر الشيطان
ما ذنبهم والله إلا أنهم	اخذوا بوحى الله والفرقات
وابوا بأن يتحيزوا لمقالة	غير الحديث ومقتضى القرآن
وابوا يد ينوا بالذى دنم به	من هذه الأراء والهديان

الفصيلة النونية

هسې نومونه دي چې تاسو په اهل حديثو او د قرآن او
 ايمان په امداد يا نو ايينې دي تاسو اوستاسې مشرانو پرې
 بې دليله په تهمت دانومونه ايينې دي ، او بيا مودا نومونه
 کنخل گرځولی دي او دا ددی لپاره چې خلک پرې متنفر کړي
 ستا^{سو} دا کار د جوگی ساحر او شيطان په څېر دی ، والله چې
 د اهل حديثو بله کناه نشته مگر دا چې هغوې د الله وحي او
 قرآن اخيستی دی او ددی نه انکار کوي چې د قرآن دمقتضی
 او د حديثو نه غیر د بل چا خبرې ومني ، او هغوې د دغه دين
 چې تاسو ئې کوئ چې هغه دخلکو رای او باطلې خبرې دي
 دېنه انکار کوي .

نومونه: يواځې او يواځې خلکو ته دا وايو چې د الله تعالى کتاب
 ومني او د الله تعالى در سول محمد صلی الله علیه و آله وسلم احاديث ومني
 او دا خبره د اسلام د بنمنانو باندې د پوره بده لگېدو بيا
 ورسره څه دليل نوي نوکله وايي چې دا وها بيان دي
 اوکله وايي چې دا مذهب نه مني اوکله څه اوکله څه وايي
 او پدې نومونو غواړي چې خلک له حق څخه بند کړي او د
 صحيحې عقيدې او صحيح دين څخه ئې متنفر کړي ، مونږ
 وايو چې مونږ مؤمنان او مسلمانان يو يواځې قرآن او حديث

متو اود قرآن اوحدیثو خلاف خبره چي دهرچاوي مونږي
منلوته بتيار نه يو نوکه دغه رنګه خلکو ته تاسي وها بيان وايي
نو وهاب دالله نوم دی او مونږ دالله بندګان يو نو مونږ بيا
وها بيان يو لکه چي يو شاعر وايي :

ان کان تابع احمد متو هباً   فانا المقربا بنى وهابى
اننى الشريك عن الاله فليس لى   رب سوى المتفرد الوهاب
لا قبة ترجى ولا وثن ولا   قبر له سبب من الاسباب
كلا ولا حجر ولا شجر ولا   عين ولا نصب من الانصاب
ايضا ولست معلقا لتيمة   او حلقة او دعة او ناب
لرجاء نفع او لدفع بلية   الله ينفعنى ويدفع ما بى
والدبت داع وكل امر محدث   فى الدين ينكره اولوا الالباب
أرجو بانى لا أقارب به ولا   أرضاه ديناً وهو غير صواب
ترجمه : که د محمد صلى الله عليه وسلم تابع دار وها بى وي
نوزه پيدې اقرار کوم چي زه وها بى يم زه دالله تعالى نه
شريک نفي کوم نو ديو اخي وها ب رب نه سوا ز ما بل رب
نشته نه دکومى گومبزي نه اميد کېداى شي اونه دکومى
درکاه نه اونه کوم قبر د اسبابو شخړه ور تر شخړه سبب جوړېداى
شي . همدارنګه نه دکومې تيګى نه اونه دکومى وڼې نه اونه د
کومى چينې نه او يا بلې درکاه نه د فايدې اميد کېداى شي

همدارنگه نه زه تعويذ ترم اونه کوم بند ترم اونه خه
 غاښ غاړه کښې اچوم دی لپاره چې کوندي خه فائده به
 راته ورسوي او يا به راڅخه خه مصيبت ليري کړي ، بلکې
 يواځې الله ماته نفع رسوي او ماڅخه تکليف ليري کوي ،
 هر نوی کار نه او په دين کښې له بدعت نه د عقل خاوندان
 انکار کوي زه اميد لرم چې داسې بد عادتو ته به نه زه
 نږدې شم اونه به ورته دين ووايم ځکه چې دا کارونه حق
 ندي بلکې باطل دي

ابو بکر بن عياش وايي :

« اهل الحديث في كل زمان كأهل الاسلام مع اهل

الاديان .

الميزان الكبرى للشعراني ص ۵۷ .

اهل حديث په هره زمانه کښې داسې دي لکه اهل

اسلام چې د نورو اديانو تابعداروسره فرق لري .

امام شافعي وايي :

« اهل الحديث في كل زمان كالصحابه في زمانهم

الميزان الكبرى للشعراني ص ۷۱ .

اهل حديث په هره زمانه کښې داسې دي لکه

صحابه چې په خپله زمانه کښې ؤ .»

داختلاف په وخت کښی

د حل لاره

هرکله چې د مؤمنانو منځ کښی اختلاف پیداشی نود
حل لاره یی داده چې په قرآن او حدیثو به فیصله کوي.
الله تعالی فرمائی:

”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ
وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى
اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا“ .

(النسا - ۵۹)

”ای مؤمنانو! دالله و منی اودالله درسول و منی او
دامیرانو چې ستاسو نه وي، که ستاسو په څه شی کښی
اختلاف پیداشو نود هغی رجوع الله اود هغه رسول ته
وکړئ که تاسی په الله اود قیامت په ورځ ایمان لری،
دا تاسو لپاره ښه او ډېره غوره ده دعا قبت په نسبت“ .
الله تعالی فرمائی چې که تاسو په الله اود قیامت په ورځ

ایمان لریؤ نود اختلاف په وخت کبني الله اودهغه رسول
يعني دالله کتاب او نبوي احاديثو ته رجوع وکړی که په
رښتیا مونږ دالله کتاب اودهغه در رسول سنت ومنل
هېڅکله به زمونږ ترمنځ اختلاف پاتې نشي ، اختلاف د
صحابه و ترمنځ هم پېښېده لکن کله به چې هغو پلوه
الله تعالی د کتاب اود رسول الله ﷺ دستوڅخه
دلیل وویل شو هغوی به دخپلو او یاد بل چا رایو اوقوالو
پسې نه تلل بلکې د دلیل تا بعداری به یې کوله لکه د مثال
په توګه :

کله چې رسول الله ﷺ وفات شو نو اوله خبره دا
وه چې عمر رضی الله عنه وویل دا به څوک نه والي چې رسول
الله ﷺ وفات شولکې چې دا واقعہ محدثین او
مؤرخین داسې را نقلوی :

”عن ابی هريرة قال : لما توفي رسول الله ﷺ
قام عمر بن الخطاب فقال ان رجالا من المنافقين يزنمون
أن رسول الله ﷺ قد توفي وأن رسول الله ﷺ
والله ما مات ولكنّه ذهب إلى ربّه كما ذهب موسى بن
عمران فقد غاب عن قومه اربعين ليلة ثم رجع إليهم
بعد أن قيل قدم مات والله ليرجع رسول الله ﷺ

کما رجع موسى فليقطعن ايدي رجال وأرجلهم زعموا
أن رسول الله صلى الله عليه وسلم مات .

السيرة النبوية لابن هشام ص ۳۰۵

ابو هريرة رضي الله عنه وائي چي كله رسول الله صلى الله عليه وسلم
وفاتشونو حضرت عمر رضي الله عنه ودر پده او وئي ويل : خيحي
منافقان داگومان کوي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات شو
حال داچي په الله قسم دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم وفات
شوي ندي لکن هغه خپل رب ته تللي دي لکه څنگه چي
موسی بن عمران عليه السلام تللي و هغه دخپل قوم څخه
خلو بښت (۲۰) شپي غائب و او بيا ورته راواپس شو، او
په الله قسم دي چي رسول الله صلى الله عليه وسلم به بيا داسي بېرته
راځي لکه څنگه چي موسی عليه السلام راغلی و نود هغو
خلکو خپي اولادونه به غوڅ کړي چي وائي : رسول الله
وفات شوي دي .

لکن حضرت ابوبکر رضي الله عنه چي كله خبر شونو د رسول
الله صلى الله عليه وسلم دليدلولپاره دعائشي رضي عنها کورته ننوت
او كله ئي چي وليد چي هغه وفات شوي . . . . نو بيا
راووت او حضرت عمر رضي الله عنه ته ئي وويل : چپ شته ؛
هغه چپ نشو بيا ابوبکر رضي الله عنه خلکو ته مخ کړ

او حمد و ثنائی و ویله بیائی و ویل :

”یا ایها الناس إنه من کان یعبده محمدًا فإن محمدًا
قد مات ومن کان یعبده الله فإن الله حی لا یموت“ .
”ای خدکو که چاد محمد صلی الله علیه وسلم عبادت کا و نو محمد
صلی الله علیه وسلم وفات شو او که چاد الله عبادت کا و نو الله ژوندی
دی او نه مرکبې ی“ .

بیائی دا آیت ولوست :

”وما محمد إلا رسول قد خلت من قبله الرسل أفان
مات أو قتل انقلبتم على أعقابکم ومن
ینقلب علی عقبیه فلن یضروا الله شیئاً وسیجرى
الله الشاکرین“ . آل عمران - ۱۴۴

”محمد ندی مگر رسول دی لده نه مخکینی رسولان
تېر شویدی . ایا که مر شو او یا ووژل شو نو تا سوره
وړوسته مگر چی ؟ او څوک چی وړوسته وگرځېد“ (مرتد)
شو نو هېڅکله الله ته څه ضرر نشی رسولی او زردی
چی الله به شکر کوونکو ته بدله ورکړی“
نو کله چی عمر رضی الله عنه دا آیت واورېده نو

حیران شو او په ځمکې را پرېوته او ویی ویل :

”عرفت أن رسول الله صلی الله علیه وسلم قد مات“ .

”زه پڊي پوه شوم چې رسول الله ﷺ وفات
شويدي“ .

عمر رضی الله عنه چې کله آيت وا ورېد نو
سمدستی دخپلي رائي او قول څخه وگرځېد او دليل ته
تسليم شو اود اوسنيو رندو مقلدينو غوندې ئې
وته ويل چې ددی مطلب دادی اویاهغه دی ، هېڅ تأویل
او تحریف ئې پکښی ونکر بلکې خپله خبره ئې پرېښوده .
همدارنگه بل خلاف د صحابه و منځ کښی داراپيدا شو
چې رسول الله ﷺ چېرته څخه کړو ، ځینو ویل چې
مسجد کښی ئې څڼو او ځینو ویل چې خپلواصحابو
سره ئې څڼو ، ابوبکر رضی الله عنه وویل :
”إني سمعت رسول الله ﷺ يقول : ما قبض
نبي إلا دفن حيث يقبض“ .

السيرة النبوية لابن هشام ۳۱۴/۲

”مادر رسول الله ﷺ څخه اورېدلي دي چې : هرښي
چې مړ شوېدی نو هغه ځای کښی څخه شوی کوم ځای کښی
چې دهغه روح قبض شئ“ .

نو کله چې حدیث بیان شو او دلیل پيدا شو ټول له
خپلي رائي څخه وگرځېدل او حدیث ئې ومانه .

د الله تعالى اودهغه در رسول صلی علیہ وسلم د حکم

مقابل کښی در اړي منل کمر اهي ده

الله تعالى فرمائي :

«وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ
أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا»

(الاحزاب - ۳۶)

«او هېڅ يوه مؤمن سړي او مؤمنې ښځې ته دار واندی
چې کله الله اودهغه رسول فيصله وکړي نو هغوبته دی
د خپله ځانڅه اختيار وي او هغه چا چې د الله اودهغه
در رسول نافرمانی وکړ نو يې شکه کمر اړه شو په ښکاره
کمر اړه سره» .

نود قرآن او نبوی احاد يثوپه مقابل کښی بيا د مؤمنانو
دا اختيار نشته چې خپله او يا د بل قول او خوښه وړاندی
کړي بلكې كه دا كار چا وكړ هغه به لوی بد بخته او

اوگمراه وي .

همدارنگه عوف بن مالک الاشجعي وايي :

” قال رسول الله صلى الله عليه وسلم تفرق امتي على بضع

وسبعين فرقة اعظمها فتنة قوم يقيسون الدين

برأيهم يحرمون به ما احل الله ويحلون به ما حرم

الله ، اعلام الموقعين ص ۵۳ ج ۱-۲

” رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي : زمامت به په

خه دپاسه اويا (۲۰) دلو وويشل شي ، په ټولو کښي د لوی

فتني والا به هغه قوم وي چي دين په خپله رايه قياسوي

دانته حلال به پرې حراموي او الله چي خه حرام کړي هغه به

حلالوي . ”

رسول الله صلى الله عليه وسلم مخبر صادق دی رښتيا هم هغه

څوک چي دخپلي رايي او خواهش پسې تللی دي د پر حرام في

حلال کړيدي او د پر حلال في حرام کړيدي اودا تحریم

او تحليل په حنفي فقهاؤ کښي د پرزيات دی هرڅه کښي في

له ځانه تقسيم کړې دي چي دا حلال دي اودا حرام دي

اودا مکروه دی ، دافرض دی اودا سنت دي ، دامستحب

دی اودا مباح دي ، حال داچې اکثره داسي وي چي هېڅ دليل

پرې نوي .

مالك بن مغول وائي جي ماته شعبي وويل:
 «ماحدثوك هولا عن رسول الله صلى الله عليه وسلم فخذ به وما
 قالوا برأيهم فالتهم في الحش» .

رواه الدارمي

«دغه خلکو که تاته در رسول الله صلى الله عليه وسلم تحه حديث
 بيان کړنو وائي خله او که په خپله رايه يي وويل نو د
 قضاء حاجت په خاي (بيت الخلاء) کښي يي وغورځوه» .
 ابوبکر رضي الله عنه وائي :

«اي ارض تقلني وائي سماء تظلني ان قلت في
 آية من كتاب الله برأيي او بما لا أعلم» .

اعلام الموقعين ص ۵۳
 ۱-۲

«کومه څمکه به ما بارکړي او کوم اسمان به پر ما
 سيوري وکړي که ما د الله د کتاب په يو آيت کښي له
 ځانه خبره وکړه او يامي داسې څه وويل چې زه پرې نه
 پوهېږم» .

عمر رضي الله عنه وائي :

«السنه ماسنه الله ورسوله صلى الله عليه وسلم لا تجعلوا
 خطأ الرأي سنة للأمة» .

اعلام الموقعين ص ۵۴
 ۱-۲

سنت هغه دي چې الله تعالى اودهغه رسول صلى الله عليه وسلم
 مونږ ته بيان كړيدى تاسو د نور و خلكو د رأيي خطا،
 د امت لپاره سنت اولاره مه جوړوئ . .
 عمر رضی الله عنه وائی:
 'اتقوا الرأى فى دينكم' .

اعلام الموقعين ص ۵۵

«تاسو په خپل دين كينى له رأيي څخه ويريږئ» .
 همدارنگه عمر بن الخطاب رضی الله عنه وويل:
 «أصحاب الرأى اعداء السنن اعیتهم الأحاديث ان يحفظوها
 وتفلسفت منهم ان يعوها، واستحيوا حين سئلوا أن
 يقولوا لا نعلم فعا رضوا السنن برأىهم فأياكم وإياهم» .
 اعلام الموقعين ص ۵۵

«د رأيي خاوندان د رسول الله صلى الله عليه وسلم د
 سنتو د بنسټون دي دوى د حديثو يادولو ستره كړې
 (ياد يې نه كړې) او دوى ونه ساتل (ياد يې نه كړې) نو
 ورڅخه وتبتهدل او دا ورته شرم ښكاره شو چې كله
 ورڅخه پوښتنه وشي او ووايي چې مونږ نه پوهېږو،
 نو پخپله رأييې د سنتو خلاف وكړنو تاسو د غسې
 خلكو څخه ځان وساتئ»

رېښتيا هم مونږ چې په اوسني عصر کې کور و
هغه علماء چې دخپل خواهش او درايي تابعدار دي
دا ورته شرم او عار ښکاري چې کله ورڅخه پوښتنه شي
او دوی ووايي چې مونږ نه پوهېږو نو بې علمه فتویٰ يې
خلکو ته ورکړي او زيات خلک يې د الله تعالى درالېږي
او غوره شوی دين څخه بل لور ته روان کړل اوس ورته
دا عار ښکاري چې د حق تابعداري وکړي او د صحيح حديث
لپاره خپله خبره پرېږدي نو دين څخه يې داسې يوشی
جوړکړ چې دخپلي غوښتنې او خپل خواهش تابع يې کړ
فضلوا واصلوا خپله هم گمراهان شو او نور خلک يې
هم بې لارې کړل.

هدارنگه عبدالله بن مسعود رضي الله عنه وويل:

تاسو باندې به وروستی کلونه د مخکنيو نه ډېر بدتر
راځي بيا يې وويل چې ستاسو غوره خلک او علماء به
له منځه لاړ شي (وفات به شي) بيا يې وويل:

«ثم يحدث قومًا يقيسون الأمور برأيهم فيهدم الإسلام» اعلام الموقعين^{ص ۷۹}
«بيا به داسې خلک پېدا شي چې ټول دين کارونه به په
خپله رايه قياسوي او اسلام به نړوي».

علی رضی اللہ عنہ وائی :

«لو كان الدين بال رأى لكان اسفل الخف اولى بالمسح من اعلاه وقد رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم يمسح على ظاهر خفيه»

سواء ابو داود .

«که دین پر رایہ او خپله خوښه وای نو د موزی لاندې طرف به د پاس طرف نه ډېر د مسحې وړ و حال دا چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم لیدلای ژچې د موزو د پاسه طرف باندې به یې مسحه کوله».

نو علی رضی الله عنه هم په رایې رد کوی . او ویی چې که دین په قیاس او خپله خوښه وای نو زما په نزد په کار دا وه چې مسحه انسان د موزی په لاندینۍ برخه کولای او رسول الله صلی الله علیه وسلم د موزو د پاسې برخې باندې مسحه کړیده .

نو مونږ یې هم په پاسې برخه کوو او خپله خوښه او قیاس پرېزو .

عبد الله بن عباس رضی الله عنه وائی :

«من قال في القرآن برأيه فليتبوأ مقعده من النار»

اعلام الموقعين ص ۱۰۱ -

”چاچي په قرآن کښې په خپله خوښه او رايه خبره وکړه
نو ځانته دى د اور نه ځاى جوړ کړى.“

هدارنگه نور صحابه کلام رضوان الله عليهم هم د
رايې او قياس رد صوي نومسلمانانو ته دالانزمه ده
خصوصاً علماؤ ته چې کله په يوه ديني مسئله کښې ورڅخه
پوښتنه وشي نوکه دقرآن او حديثونو ورته دهغه
مسئلي په هکله څه معلومات ژدهغي مطابق دى
جواب ورکړى او که نه ورته ودى وايي چې زه نه
پوهېږم او ديوه بل عالم څخه پوښتنه وکړه ځکه چې داعيب
ندى چې يو څوک ووايي زه نه پوهېږم لکن دا يولوى
عيب دى چې بى علمه فتوى ورکړي نو ځان هم د هلاکت
کندې ته وغورځوي او نور خلک هم گمراه کړي .

سبحنك اللهم و بعمدك اشهد ان لا اله
الا انت استغفرك و أتوب إليك

اتباع الرسول ﷺ

تأليف

أبو عبد الواحد عبد الرحيم مسلم دوست

(بلغة البشتو)

هذه الطبعة

تمت بإشراف المكاتب التعاونية للدعوة والإرشاد
بالبديعة والصناعية الجديدة

اتباع الرسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

تأليف

أبو عبد الواحد عبد الرحيم مسلم دوست

(بلغة البشتو)

سنة الطبع ١٤١٩هـ

طبع على نفقة أحد المحسنين
غفر الله له ولوالديه ولجميع المسلمين

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library